

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

इ॒षे त्वो॒र्जे त्वा॑ वा॒यवः॑ स्थोपा॒यवः॑ स्थ दे॒वो वः॑ सवि॒ता प्रा॑र्पयतु श्रेष्ठ॑तमाय॒ कर्म॑ण॒ आ
प्या॑यध्वम॒ग्नि॒या दे॒वभा॑गमूर्ज॑स्वतीः पय॑स्वतीः प्र॒जाव॑तीरनमी॒वा अ॒य॒क्ष्मा मा वः॑ स्तेन॑ ई॒शतु॑
माऽघ॑श॒सो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृणक्तु ध्रु॒वा अ॒स्मिन्गो॑प॒तौ स्या॑त ब॒ह्वीर्य॑ज॒मानस्य॑
प॒शून्पा॑हि॥ (१)

इ॒षे त्रि॑च॒त्वारि॑शत॥१॥

[१]

य॒ज्ञस्य॑ घोष॑द॒सि प्र॒त्युष्ट॑र॒ रक्षः॑ प्र॒त्युष्टा॑ अरा॑तयः प्रेय॑म॒ंगाद्वि॑षणां ब॒र्हिर॑च्छ॒ मनु॑ना
कृ॒ता स्व॑धया॒ वित॑ष्टा॒ त आ॑व॒हन्ति॑ क॒वयः॑ पु॒रस्ता॑द्वे॒वेभ्यो॑ जुष्ट॑मिह ब॒र्हिरा॑सदे॒ देवाना॑
परि॑पू॒तम॑सि व॒रुष॑वृ॒द्धम॑सि दे॒वब॑र्हि॒र्मा त्वा॒ऽन्व॒ङ्गा ति॑र्यक्प॒र्व ते रा॑ध्यासमाच्छे॒त्ता ते मा
रि॑षं दे॒वब॑र्हिः श॒तव॑ल्शं वि रो॒ह स॒हस्र॑वल्शा॒ (२)

वि व॒य॑र॒ रुहे॑म पृथि॒व्याः स॒म्पृचः॑ पाहि सु॒स॒म्भृता॑ त्वा स॒म्भ॑रा॒म्यदि॑त्यै रा॒स्ना-
ऽसी॒न्द्रा॒ण्यै स॒न्नह॑नं पू॒षा ते॑ ग्र॒न्थिं ग्र॑श्नातु स ते माऽऽस्था॒दिन्द्र॑स्य त्वा बा॒हुभ्या॑मुद्य॒च्छे
बृ॒हस्प॑ते॒र्मूर्धा॑ ह॒राम्यु॑र्वन्तरि॒क्षम॑न्विहि दे॒वङ्ग॑मम॒सि॥ (३)

स॒हस्र॑वल्शा अष्टा॒त्रिंश॑च॥२॥

[२]

शु॒न्ध॒ध्वं दै॒व्याय॑ कर्म॑णे दे॒वय॑ज्यायै मा॒तरि॑श्व॒नो घ॑र्मोऽसि द्यौर॑सि पृथि॒व्यसि॑ वि॒श्वधा॑या
अ॒सि पर॑मे॒ण धा॒म्रा द॑र॒ह॒स्व मा ह्वा॑र्वसू॒नां प॒वित्र॑मसि श॒तधा॑रं व॒सूनां॑ प॒वित्र॑मसि
स॒हस्र॑धा॒र॒ हुतः॑ स्तो॒को हु॒तो द्र॒प्सोऽग्र॑यै बृ॒हते॑ नाका॒य स्वा॒हा द्या॒वापृ॑थि॒वीभ्या॑र॒ सा
वि॒श्वायुः॑ सा वि॒श्वव्य॑चाः सा वि॒श्वक॑र्मा स॒म्पृच्य॑ध्वमृ॒तावरी॑रू॒र्मिणी॑र्मधु॒मत्त॑मा म॒न्द्रा ध॑न॒स्य
सा॒तये॑ सोम॑न॒ त्वाऽऽत॑न॒च्चीन्द्रा॑य॒ दधि॑ वि॒ष्णो ह॒व्य॑र॒क्षस्व॥ (४)

सोम॑नाष्टौ च॥१॥

[३]

कर्म॑णे वां दे॒वेभ्यः॑ श॒केयं॑ वे॒षाय॑ त्वा प्र॒त्युष्ट॑र॒ रक्षः॑ प्र॒त्युष्टा॑ अरा॑तयो धूर॑सि धूर्व॑
धूर्व॑न्तं धूर्व॑ तं योऽस्मा॒न्धूर्व॑ति तं धूर्व॑ यं वयं धूर्वा॑मस्त्वं दे॒वाना॑मसि स॒स्त्रित॑मं प॒प्रित॑मं
जुष्ट॑तमं व॒हित॑मं दे॒वहू॑तम॒महू॑तमसि ह॒विर्धानं॑ द॒र॒ह॒स्व मा ह्वा॑र्मि॒त्रस्य॑ त्वा च॒क्षुषा॑ प्रेक्षे

मा भेर्मा सं विंक्था मा त्वां (५)

हिंसिषमु॒रु वाता॑य दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒र्वेऽश्वि॑नोर्बा॒हुभ्या॑ं पू॒ष्णो ह॑स्ताभ्याम॒ग्नये॑
जुष्टं॑ निर्व॒पाम्य॒ग्रीषोम॑भ्यामिदं दे॒वाना॑मिदमु॒ नः सह॑ स्फा॒त्यै त्वा॒ नारा॑त्यै सुव॒र॒भि वि॒ ख्येपं॑
वैश्वान॑रं ज्योति॒र्दह॑न्ता॒न्दुर्या॑ द्यावा॒पृथि॒व्यो रु॒र्वन्तरि॑क्षमन्वि॒ह्यदित्या॑स्त्वो॒पस्थे॑ सादया॒म्यग्ने॑
हव्य॑ रक्षस्व॥ (६)

मा त्वा प॒द्वत्वारि॑ रक्ष॥२॥ [४]

दे॒वो वः॑ सवि॒तोत्पु॑ना॒त्वच्छि॑द्रेण प॒वित्रे॑ण वसोः॒ सूर्य॑स्य र॒श्मिभि॑रापो दे॒वीर॒ग्रेषु॑वो
अ॒ग्रेषु॑वोऽग्रं॒ इमं॑ य॒ज्ञं न॑य॒ताग्ने॑ य॒ज्ञप॑तिं धत्त युष्मानिन्द्रोऽवृ॒णीत॑ वृ॒त्रतू॑र्ये यू॒यमिन्द्र॑मवृ॒णीध्वं॑
वृ॒त्रतू॑र्ये प्रोक्षि॒ताः स्था॒ग्नये॑ वो जुष्टं॑ प्रोक्ष॒म्यग्री॑षोम॑भ्या र॒ शुन्ध॑ध्वं दै॒व्याय॑ कर्मणे दे॒वय॑ज्याया
अव॑धूत रक्षोऽव॑धूता अ॒रा॒तयो॑ऽदि॒त्यास्त्वग॑सि प्र॒ति त्वा॑ (७)

पृ॒थि॒वी वै॑त्त्वधि॒षव॑णमसि वानस्प॒त्यं प्र॑ति त्वाऽदि॒त्यास्त्वग्वै॑त्त्व॒ग्रेस्त॒नूर॑सि वा॒चो
वि॒सर्ज॑नं दे॒ववी॑तये त्वा गृ॒ह्णाम्य॒द्रि॒रसि॑ वानस्प॒त्यः स इ॒दं दे॒वेभ्यो॑ हव्य॑ सु॒शमि॑
शमि॒ष्वेष॑मा व॒दोर्ज॑मा वंद द्युमद्व॒दत॑ व॒य र॑ सङ्घा॒तं जै॑ष्म व॒र॒षवृ॑द्धमसि प्र॒ति त्वा॑ व॒र॒षवृ॑द्धं
वे॒त्तु परा॑पूत रक्षः परा॑पूता अ॒रा॒तयो॑ रक्ष॒सां भा॒गोऽसि॑ वा॒युर्वो॑ वि॒विन॑क्तु दे॒वो वः॑
सवि॒ता हि॒र॒ण्यपा॑णिः प्र॒ति गृ॑ह्णातु॥ (८)

त्वा भा॒ग एका॑दश च॥२॥ [५]

अव॑धूत रक्षोऽव॑धूता अ॒रा॒तयो॑ऽदि॒त्यास्त्वग॑सि प्र॒ति त्वा॑ पृ॒थि॒वी वै॑त्तु दि॒वः
स्क॑म्भ॒निर्व॑त्तु प्र॒ति त्वाऽदि॒त्यास्त्वग्वै॑त्तु धि॒षणा॑ऽसि पर्व॒त्या प्र॑ति त्वा दि॒वः स्क॑म्भ॒निर्व॑त्तु
धि॒षणा॑ऽसि पा॒र्वते॑यी प्र॒ति त्वा॑ पर्व॒तिर्व॑त्तु दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒र्वेऽश्वि॑नोर्बा॒हुभ्या॑ं
पू॒ष्णो ह॑स्ताभ्यामधि॒वपामि॑ धा॒न्यम॑सि धि॒नुहि॑ दे॒वान्प्रा॑णाय॒ त्वाऽप्रा॑णाय॒ त्वा व्या॑नाय॒ त्वा
दी॒र्घा॒मनु॑ प्र॒सि॒तिमा॑युषे धां दे॒वो वः॑ सवि॒ता हि॒र॒ण्यपा॑णिः प्र॒ति गृ॑ह्णातु॥ (९)

प्रा॒णाय॑ त्वा पञ्च॑दश च॥१॥ [६]

धृ॒ष्टि॑रसि ब्र॒ह्मं य॒च्छापा॑ऽग्ने॒ऽग्नि॑मा॒माद॑ जहि निष्क्र॒व्याद॑ स॒धेधा॑ दै॒वय॑जं वह॒ निर्द॑ग्ध र॒क्षो
नि॒र्दग्धा॑ अ॒रा॒तयो॑ ध्रु॒वम॑सि पृ॒थि॒वीं दृ॒हाऽऽयु॑र्द॒ह प्र॑जां दृ॒ह स॒जा॒तान॑स्मै

यज॑मानाय॒ पर्यू॑ह ध॒त्रम॑स्यन्तरि॑क्षं द॒३ह प्रा॑णं द॒३हापा॑नं द॒३ह सजा॑तान॒स्मै यज॑मानाय॒
पर्यू॑ह ध॒रुण॑मसि॒ दिवं॑ द॒३ह चक्षु॑र् (१०)

द॒३ह श्रो॑त्रं द॒३ह सजा॑तान॒स्मै यज॑मानाय॒ पर्यू॑ह धर्मा॑ऽसि दि॒शो द॒३ह योनिं॑ द॒३ह
प्र॒जां द॒३ह सजा॑तान॒स्मै यज॑मानाय॒ पर्यू॑ह चि॒तः स्थ॑ प्र॒जाम॑स्मै र॒यिम॑स्मै स॒जातान॑स्मै
यज॑मानाय॒ पर्यू॑ह भृ॒गूणा॑मङ्गि॒रसां॑ तप॑सा तप्यध्वं॒ यानि॑ घ॒र्मे क॒पाला॑न्युपचि॒न्वन्ति॑ वे॒धसः॑ ।
पू॒ष्णास्ता॑न्यपि॒ व्रत॑ ई॒न्द्रवा॒यू वि मु॑ञ्चताम्॥ (११)

चक्षु॑रष्टाच॑त्वारि॒३शब्द॑ २॥

[७]

सं व॑पामि॒ समापो॑ अ॒द्भिर॑ग्मत॒ समो॑षधयो॒ रसे॑न स॒३ रेवती॑र्जग॑तीभि॒र्मधु॑मती॒र्मधु॑-
मती॑भिः सृज्यध्वम॒द्भ्यः परि॑ प्रजा॑ताः स्थ॒ सम॑द्भिः पृ॒च्यध्वं॒ जन॑यत्यै त्वा सं यौ॒म्यग्न॑यै
त्वा॒ऽग्नीषो॑मा॒भ्यां म॒खस्य॑ शिरो॑ऽसि घ॒र्मोऽसि॑ वि॒श्वायु॑रुरु॒ प्रथ॑स्वो॒रु ते॑ य॒ज्ञप॑तिः प्रथतां
त्वचं॑ गृ॒ह्णीष्वा॒ऽन्तरि॑त॒३ रक्षो॑ऽन्तरि॒ता अरा॑तयो दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता श्र॑पयतु॒ वर्ष॑ष्ठे अधि॒
नाके॑ऽग्निस्ते॒ तनु॑वं मा॒ऽति धा॑गग्रै ह॒व्य३ र॑क्षस्व सं ब्रह्म॑णा पृ॒च्यस्वैक॑ताय॒ स्वाहा॑ द्वि॒ताय॑
स्वाहा॑ त्रि॒ताय॑ स्वाहा॑॥ (१२)

स॒विता॑ द्वावि॒३शति॑श्च॥ १॥

[८]

आद॑द इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि दक्षि॑णः स॒हस्र॑भृष्टिः श॒तते॑जा वा॒युर॑सि ति॒ग्मत॑ेजाः पृथि॑वि
दे॒वय॑ज॒न्योष॑ध्यास्ते॒ मूलं॑ मा हि॒३सिष॑मप॒हतो॑ऽरुः पृथि॑व्यै व्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थानं॑ वर्ष॑तु ते
द्यौर्बा॑धान दे॒व स॒वितः॑ पर॒मस्या॑ परा॒वति॑ श॒तेन॑ पाशै॒र्यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒
मा मौ॑गप॒हतो॑ऽरुः पृथि॑व्यै दे॒वय॑जन्यै व्र॒जं (१३)

ग॑च्छ गो॒स्थानं॑ वर्ष॑तु ते द्यौर्बा॑धान दे॒व स॒वितः॑ पर॒मस्या॑ परा॒वति॑ श॒तेन॑ पाशै॒र्यो॑ऽ-
स्मान्द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒ मा मौ॑गप॒हतो॑ऽरुः पृथि॑व्या अदे॒वय॑जनो व्र॒जं ग॑च्छ
गो॒स्थानं॑ वर्ष॑तु ते द्यौर्बा॑धान दे॒व स॒वितः॑ पर॒मस्या॑ परा॒वति॑ श॒तेन॑ पाशै॒र्यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं
च॑ व॒यं द्वि॑ष्मस्तमतो॒ मा (१४)

मौ॒ग॒रुरु॑स्ते दि॒वं मा॒ स्कान्॑ वस॑वस्त्वा परि॑गृह्णन्तु॒ गाय॑त्रेण॒ छन्द॑सा रु॒द्रास्त्वा॒
परि॑गृह्णन्तु॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑साऽऽदि॒त्यास्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सा दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑
स॒वे कर्म॑ कृ॒ण्वन्ति॑ वे॒धसं॑ ऋ॒तम॑स्यु॒तस॑दनमस्यु॒तश्री॑रसि॒ धा अ॑सि स्व॒धा अ॑स्यु॒र्वी चा॑सि

वस्वीं चासि पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नुदादायं पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयं चन्द्रमसि
स्वधाभिस्तान्धीरांसो अनुदृश्यं यजन्ते॥ (१५)

देवयजन्त्यै ब्रजन्तमतो मा विरप्शिन्नेकादश च॥३॥ [९]

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरांतयोऽग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामि गोष्ठं मा निर्मृक्षं
वाजिनं त्वा सपत्नसाहं सम्माज्मि वाचं प्राणं चक्षुः श्रोत्रं प्रजां योनिं मा निर्मृक्षं वाजिनीं
त्वा सपत्नसाहीं सम्माज्म्याशासाना सौमनसं प्रजां सौभाग्यं तनूम्। अग्नेरनुव्रता भूत्वा
सन्नह्ये सुकृताय कम्। सुप्रजसंस्त्वा वयं सुपत्नीरुपं (१६)

सेदिम। अग्ने सपत्नदम्भनमदब्धासो अदाभ्यम्। इमं विष्यामि वरुणस्य पाशं यमबन्धीत
सविता सुशेवः। धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं मे सह पत्यां करोमि। समायुषा
सम्प्रजया समग्ने वर्चसा पुनः। सम्पत्नी पत्याऽहं गच्छे समात्मा तनुवा मम। महीनां
पयोऽस्योषधीनां रसस्तस्य तेऽक्षीयमाणस्य निर- (१७)

वपामि महीनां पयोऽस्योषधीनां रसोऽदब्धेन त्वा चक्षुषाऽवैक्षे सुप्रजास्त्वाय तेजो-
ऽसि तेजोऽनु प्रेह्यग्निस्ते तेजो मा वि नैदग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानां धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो
यजुषेयजुषे भव शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसि देवो वः सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रं त्वां शुक्रायां धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामि ज्योतिस्त्वा
ज्योतिष्यर्चिस्त्वाऽर्चिषि धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामि॥ (१८)

उप नो रश्मिभिः शुक्रं पोडश च॥३॥ [१०]

कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्र्यं त्वा स्वाहा वेदिरसि बरहिषं त्वा स्वाहा बरहिरसि सुग्न्यस्त्वा
स्वाहा दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा स्वधा पितृभ्य ऊर्गभव बरहिषद्वा ऊर्जा
पृथिवीं गच्छत विष्णोः स्तूपोऽस्यूर्णान्नदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यो गन्धर्वोऽसि
विश्वावंसुर्विश्वस्मादीषतो यजमानस्य परिधिरिड ईडित इन्द्रस्य बाहुरसि (१९)

दक्षिणो यजमानस्य परिधिरिड ईडितो मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण
धर्मणा यजमानस्य परिधिरिड ईडितः सूर्यस्त्वा पुरस्तात्पातु कस्याश्चिदभिशस्त्या
वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमह्यग्ने बृहन्तमध्वरे विशो यन्त्रे स्थो वसूनां

रुद्राणामादित्यानां॑ सदसि सीद जुहूरुपभृद्ध्वाऽसि घृताची नाम्ना प्रियेण नाम्ना प्रिये
सदसि सीदेता असदन्धसुकृतस्य लोके ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि
मां यज्ञनियम्॥ (२०)

बाहुरसि प्रिये सदसि पञ्चदश च॥२॥

[११]

भुवंनमसि वि प्रथस्वाग्ने यष्टरिदं नमः। जुह्वेह्यग्निस्त्वा ह्वयति देवयज्याया उपभृदेहि
देवस्त्वा सविता ह्वयति देवयज्याया अग्नाविष्णू मा वामवं क्रमिषं वि जिहाथां मा मा
सन्ताप्तं लोकं मे लोककृतौ कृणुतं विष्णोः स्थानमसीत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणि समारभ्योर्ध्वो
अध्वरो दिविस्पृशमहुतो यज्ञो यज्ञपतेरिन्द्रावाञ्स्वाहा बृहद्वाः पाहि मांऽग्ने दुश्चरितादा
मा सुचरिते भज मुखस्य शिरोऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्गाम्॥ (२१)

अहुत एकविंशतिश्च॥१॥

[१२]

वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्। अथा सपत्न्या इन्द्रो मे निग्राभेणाधरा अकः।
उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन्। अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्।
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वाऽदित्येभ्यस्त्वाऽक्तं रिहाणा वियन्तु वयः। प्रजां योनिं मा
निर्मक्ष्मा प्यायन्तामाप ओषधयो मरुतां पृषतयः स्थ दिवं (२२)

गच्छ ततो नो वृष्टिमेरय। आयुष्या अग्नेऽस्यायुर्मे पाहि चक्षुष्या अग्नेऽसि चक्षुर्मे
पाहि ध्रुवाऽसि यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्वीयमाणः। तन्त एतमनु जोषं भरामि
नेदेष त्वदपचेतयाते यज्ञस्य पाथ उप समितं सङ्ज्ञावभागाः स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठा
बर्हिषदश्च (२३)

देवा इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्य
सदसि सादयामि सुम्रायं सुमिनी सुम्रे मां धत्तं धुरि धुर्यौ पातमग्नेऽदध्यायोऽशीततनो
पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्वान्यै पाहि दुश्चरितादविषन्नः पितुं
कृणु सुषदा योनिः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित मनसस्पत इमं नो देव
देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः॥ (२४)

दिवश्च वित्वा गातुत्रयोदश च॥३॥

[१३]

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधंसः सह मादयध्वै। उभा दाताराविषा

रंयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम्। अश्रवः हि भूरिदावत्तरा वां वि जामातुरुत्
वां घा स्यालात्। अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम्। इन्द्राग्नी
नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम्। साकमेकैः कर्मणा। शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी
वृत्रहणा जुषेथाम्॥ (२५)

उभा हि वाः सुहवा जोहवीमि ता वाजः सद्य उंशते धेष्ठा। वयमुं त्वा पथस्पते रथं न
वाजसातये। धिये पूषन्नयुज्महि। पथस्पथः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानङ्कम्।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियं धियः सीषधाति प्र पूषा। क्षेत्रस्य पतिना वयः हितेनैव
जयामसि। गामर्ध्वं पोषयित्वा स नो (२६)

मृडातीदृशैः। क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व। मधुश्रुतं घृतमिव
सुपूतमृतस्य नः पतयो मृडयन्तु। अग्रे नयं सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि
विद्वान्। युयोध्यस्मञ्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठान्ते नम उक्तिं विधेम। आ देवानामपि पन्थामगन्म
यच्छक्रवाम् तदनु प्रवोदुम्। अग्निर्विद्वान्स यजात् (२७)

सेदु होता सो अध्वरान्स ऋतून्कल्पयाति। यद्वाहिष्ठं तदग्रयं बृहदर्च विभावसो।
महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते। अग्रे त्वं पारया नव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि
विश्वा। पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शं योः। त्वमग्रे व्रतपा असि
देव आ मर्त्येष्व। त्वं यज्ञेष्वीड्यः। यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषा देवा अविदुष्टरासः।
अग्निष्टद्विश्वा पृणाति विद्वान् येभिर्देवाः ऋतुभिः कल्पयाति॥ (२८)

जुषेथामा स नो यजादा त्रयोविंशतिश्च॥४॥ [१४]

इपे त्वां यज्ञस्य शुभ्रं कर्मणे देवोऽवधूतभृष्टिः सं वपाम्या ददे प्रत्युष्टं कृणोऽसि भुवनमसि वाजस्योभा वां चतुर्दश॥१४॥

इपे दृंह भुवनमष्टाविंशतिः॥२८॥

इपे त्वां कल्पयाति॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः॥१-१॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

आपं उ॒न्दन्तु जी॒वसे॑ दी॒र्घायु॑त्वाय॒ वच॑स॒ ओष॑धे॒ त्राय॑स्वेन॒ऽस्वधि॑ते॒ मेन॑ऽ
हि॒ऽसीर्दे॒वश्रू॑रे॒तानि॒ प्र व॑पे॒ स्वस्त्यु॑त्तरा॒ण्यशी॒याऽऽपो॑ अ॒स्मान्मा॒तरः॑ शु॒न्धन्तु॑ घृ॒तेन॑ नो
घृ॒तपु॒वः पुन॑न्तु वि॒श्वम॑स्मत्प्र॒ वह॑न्तु रि॒प्रमु॑दा॒भ्यः शु॒चिरा॑ पू॒त ए॒मि सोम॑स्य॒ तनू॑र॒सि त॒नुवं
मे पा॒हि मही॑नां॒ पयो॑ऽसि॒ वर्चो॑धा अ॒सि वर्चो॑ (१)

मयि॑ धेहि वृ॒त्रस्य॑ क॒नीनि॑काऽसि॒ चक्षु॑ष्पा अ॒सि चक्षु॑र्मे पा॒हि चि॒त्पति॑स्त्वा पुनातु
वा॒क्पति॑स्त्वा पुनातु दे॒वस्त्वा स॒विता पु॑ना॒त्वच्छि॑द्रेण॒ पवि॑त्रेण॒ वसोः॑ सू॒र्यस्य॑ र॒श्मिभि॑स्तस्य॒
ते पवि॑त्रपते॒ पवि॑त्रेण॒ यस्मै॑ कं पु॒ने तच्छे॑के॒यमा वो॑ दे॒वास ई॒महे॑ सत्य॒धर्माणो॑ अध्व॒रे यद्वो॑
दे॒वास आ॒गुरे॑ य॒ज्ञिया॑सो॒ हवा॑मह॒ इन्द्रा॑ग्नी॒ द्यावा॑पृथि॒वी आप॑ ओषधी॒स्त्वं दी॒क्षाणा॑मधि॒
पति॑रसी॒ह मा॒ सन्त॑ पा॒हि॥ (२)

वर्च॑ ओषधीरष्टौ च॥२॥ [१]

आकू॑त्यै प्र॒युजे॑ऽग्नये॒ स्वाहा॑ मे॒धायै॑ मन॑से॒ऽग्नये॒ स्वाहा॑ दी॒क्षायै॑ तप॑से॒ऽग्नये॒
स्वाहा॑ सर॑स्वत्यै॒ पूष्णे॑ऽग्नये॒ स्वाहा॑ऽऽपो॑ दे॒वीर्बृ॒हती॑र्वि॒श्वश॑म्भुवो॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒र्वन्तरि॑क्षं
बृ॒हस्प॑तिर्नो॒ हवि॑षा॒ वृधा॑तु॒ स्वाहा॑ वि॒श्वे दे॒वस्य॑ ने॒तुर्म॑र्तो॒ऽवृणी॑त स॒ख्यं वि॒श्वे रा॒य इ॒षुध्य॑सि
द्यु॒म्रं वृ॑णीत पु॒ष्यसे॒ स्वाहा॑र्त्साम॒योः शिल्पे॑ स्थ॒स्ते वा॒मा र॑भे॒ ते मा॑ (३)

पा॒त॒माऽस्य॑ य॒ज्ञस्यो॑द॒च इ॒मां धि॒यः शि॑क्ष॒माण॑स्य दे॒व क्र॑तुं दक्ष॑ वरुण॒ सऽशि॑शाधि॒
यया॑ऽति॒ विश्वा॑ दुरि॒ता तरे॑म॒ सुत॑मा॒णम॑धि॒ नाव॑ऽ रुहे॒मोर्ग॑स्याङ्गिर॒स्यूर्ण॑म्रदा॒ ऊर्जं॑ मे
यच्छ॑ पा॒हि मा॒ मा मा॑ हि॒ऽसीर्वि॑ष्णोः॒ शर्मा॑सि॒ शर्म॑ यज॑मानस्य॒ शर्म॑ मे यच्छ॒ नक्ष॑त्राणां
माऽती॑का॒शात् पा॒हीन्द्र॑स्य॒ योनि॑र॒सि (४)

मा मा॑ हि॒ऽसीः कृ॒ष्ये त्वा॑ सु॒स॒स्यायै॑ सु॒पिप्प॒लाभ्य॑स्त्वौष॒धीभ्यः॑ सू॒प॒स्था
दे॒वो वन॑स्पति॒रूर्ध्वो मा॑ पा॒ह्योद॒चः स्वाहा॑ य॒ज्ञं मन॑सा॒ स्वाहा॑ द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑ऽ
स्वाहो॑रोर॒न्तरि॑क्षा॒ध्वाहा॑ य॒ज्ञं वा॒तादा॑ र॑भे॥ (५)

मा योनिरसि त्रि॒ऽशच्च॑॥३॥ [२]

दैवीं धियं मनामहे सुमृडीकामभिष्टये वर्चोधां यज्ञवाहसं सुपारा नो असद्वशौ। ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहाऽग्ने त्वं सु जागृहि वयं सु मन्दिषीमहि गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधे नः पुनर्ददः। त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व। त्वं (६)

यज्ञेष्विड्यः॥ विश्वे देवा अभि मा माऽववृत्रन् पूषा सन्या सोमो राधसा देवः संविता वसोर्वसुदावा रास्वेयंत्सोमाऽऽभूयो भर मा पृणन्मृत्या वि राधि माऽहमायुषा चन्द्रमसि मम भोगाय भव वस्त्रमसि मम भोगाय भवोस्त्राऽसि मम भोगाय भव हयोऽसि मम भोगाय भव (७)

छागोऽसि मम भोगाय भव मेषोऽसि मम भोगाय भव वायवे त्वा वरुणाय त्वा निर्ऋत्यै त्वा रुद्राय त्वा देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिरहविष्य इन्द्रियावांन्मदिन्तमस्तं वो माऽवक्रमिषमच्छिन्नं तन्तु पृथिव्या अनु गेप भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरता ते अस्त्वथेमव स्य वर आ पृथिव्या आरे शत्रून् कृणुहि सर्ववीर एदमंगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषन्त पूर्व ऋक्सामाभ्यां यजुषा सन्तरन्तो रायस्पोषेण समिषा मदेम॥ (८)

आ त्वं हयोऽसि मम भोगाय भव स्य पञ्चविंशतिश्च॥३॥ [३]

इयं ते शुक्र तनूरिदं वर्चस्तया सं भव भ्राजं गच्छ जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवे वाचो यन्त्रमशीय स्वाहा शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवं हविः सूर्यस्य चक्षुरारुहमग्नेरक्षणः कनीनिकां यदेतंशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता चिदसि मनाऽसि धीरसि दक्षिणा- (९)

ऽसि यज्ञियाऽसि क्षत्रियाऽस्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी सा नः सुप्राची सुप्रतीची सं भव मित्रस्त्वां पदि बध्नातु पूषाऽध्वनः पात्विन्द्रायाध्यक्षायानु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः सा दैवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमं रुद्रस्त्वाऽऽवर्तयतु मित्रस्य पथा स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि सह रय्या॥ (१०)

दक्षिणा सोमसखा पञ्च च॥२॥ [४]

वस्यसि रुद्राऽस्यदितिरस्यादित्याऽसि शुक्राऽसि चन्द्राऽसि बृहस्पतिस्त्वा सुमे रण्वतु रुद्रो वसुभिरा चिकेतु पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्ना जिघर्मि देवयजन इडायाः पदे घृतवति

स्वाहा परिलिखितं रक्षः परिलिखिता अरातय इदमह रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमस्य ग्रीवा (११)

अपि कृन्ताम्यस्मे रायस्त्वे रायस्तोते रायः सं देवि देव्योर्वश्यां पश्यस्व त्वष्टीमती ते सपेय सुरेता रेतो दधाना वीरं विदेय तव सन्दृशि माऽह रयस्पोषेण वि योषम्॥ (१२)

अस्य ग्रीवा एकत्रिंशच्च॥२॥ [५]

अंशुना ते अंशुः पृच्यतां परुषा परुर्गन्धस्ते काममवतु मदाय रसो अच्युतोऽमात्योऽसि शुक्रस्ते ग्रहोऽभि त्यं देव संवितारमृण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसंवस रत्नधामभि प्रियं मतिमूर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतथ्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा सुवंः। प्रजाभ्यस्त्वा प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा प्रजास्त्वमनु प्राणिहि प्रजास्त्वामनु प्राणन्तु॥ (१३)

अनु सप्त च॥१॥ [६]

सोमं ते क्रीणाम्यूर्जस्वन्तं पयस्वन्तं वीर्यावन्तमभिमातिपाहं शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन सम्यत्ते गोरस्मे चन्द्राणि तपंसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते सहस्रपोषं पुष्यन्त्याश्चरमेणं पशुनां क्रीणाम्यस्मे ते बन्धुर्मयि ते रायः श्रयन्तामस्मे ज्योतिः सोमविक्रयिणि तमो मित्रो न एहि सुमित्रधा इन्द्रस्योरु मा विश दक्षिणमुशन्नुशन्तं स्योनः स्योनं स्वान भ्राजाङ्गारे बभ्भारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः सोमक्रयणास्तात्रक्षध्वं मा वो दभन्न॥ (१४)

ऊरुं द्वाविंशतिश्च॥१॥ [७]

उदायुषा स्वायुषोदोषधीनां रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणोदस्थाममृतां अनु। उर्वन्तरिक्षमन्विह्यदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आसीदास्तंभ्राद्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्या आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेतानि वरुणस्य व्रतानि वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वथ्सु पयो अघ्नियासु हृथ्सु (१५)

क्रतुं वरुणो विक्ष्वंघ्रि दिवि सूर्यमदधात्सोममद्रावुदुत्य जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्॥ उस्त्रावेतं धूरषाहावनश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ वरुणस्य स्कम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनमसि प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः॥ (१६)

हृथ्सु पञ्चत्रिंशच्च॥२॥

[८]

प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि मा त्वां परिपरी विदन्मा त्वां परिपन्थिनो विदन्मा त्वा वृका अघायवो मा गन्धर्वो विश्वावसुरा दधच्छेनो भूत्वा परां पतु यजमानस्य नो गृहे देवैः सङ्स्कृतं यजमानस्य स्वस्त्ययन्यस्यपि पन्थामगस्महि स्वस्तिगामनेहसं येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं संपर्यत दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत वरुणस्य स्कम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनमस्युन्मुक्तो वरुणस्य पाशः॥ (१७)

मित्रस्य त्रयोविंशतिश्च॥१॥

[९]

अग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्याऽऽतिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽग्रये त्वा रायस्पोषदाब्जे विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वा या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यानदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आ (१८)

सीद वरुणोऽसि धृतव्रतो वारुणमसि शंयोर्देवानां सख्यान्मा देवानामपसंश्छिथ्स्म- ह्यापतये त्वा गृह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि तनूनत्रे त्वा गृह्णामि शाकुराय त्वा गृह्णामि शक्नत्रोजिष्ठाय त्वा गृह्णाम्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽभिशस्तिपा अनभिशस्ते- ऽन्यमनु मे दीक्षा दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिरञ्जसा सत्यमुपं गेष सुविते मा धाः॥ (१९)

आ मेकं च॥२॥

[१०]

अशुरशुस्ते देव सोमाऽऽप्यायतामिन्द्रायैकधनविद् आ तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्वाऽऽप्यायय सखीन्सन्त्या मेधया स्वस्ति तै देव सोम सुत्यामशीयेष्टा रायः प्रेषे भगायर्तमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः पृथिव्या अग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि या मम तनूरेषा सा त्वयि (२०)

या तव तनूरिय सा मयि सह नौ व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि या तै अग्ने रुद्रिया तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा या तै अग्नेऽयाशया रंजाशया हंराशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठोग्रं वचो अपावधी त्वेषं वचो अपावधीः स्वाहा॥ (२१)

त्वयि चत्वारिंशच्च॥२॥

[११]

वित्तायनी मेऽसि तित्तायनी मेऽस्यवतान्मा नाथितमवतान्मा व्यथितं विदेरग्रिर्नभो
नामाग्रे अङ्गिरो योऽस्यां पृथिव्यामस्याऽऽयुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा-
ऽऽदधेऽग्रे अङ्गिरो यो द्वितीयस्यां तृतीयस्यां पृथिव्यामस्याऽऽयुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं
नाम (२२)

यज्ञियं तेन त्वाऽऽदधे सि॒ःहीर॑सि महि॒षीर॑स्युरु प्रथ॒स्वोरु॑ तै यज्ञ॑पतिः प्रथतां ध्रुवा-
ऽसि॑ देवेभ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः शुम्भस्वेन्द्रघोषस्त्वा वसु॑भिः पुरस्ता॑त्पातु मनो॑जवास्त्वा
पितृभिर्दक्षिणतः पातु प्रच॑तास्त्वा रुद्रैः पश्चात्पातु विश्व॑कर्मा त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पातु
सि॒ःहीर॑सि सपत्नसा॒ही स्वाहा॑ सि॒ःहीर॑सि सुप्रजा॑वनिः स्वाहा॑ सि॒ःही- (२३)

-र॑सि रायस्पोष॑वनिः स्वाहा॑ सि॒ःहीर॑स्यादित्य॑वनिः स्वाहा॑ सि॒ःहीर॑स्या वह
देवान्देवय॑ते यज॑मानाय स्वाहा॑ भूतेभ्य॑स्त्वा विश्वायु॑रसि पृथि॒वीं द॒ह ध्रुव॑क्षिदस्यन्तरि॑क्षं
द॒ह हाच्यु॑तक्षिद॑सि दि॒वं द॒ह हाग्रे॑र्भस्मा॑स्यग्रेः पुरी॑षमसि॥ (२४)

नामं सुप्रजावनिः स्वाहा॑ सि॒ःहीः पञ्च॑त्रिंशच्च॥३॥

[१२]

युञ्जते मन॑ उत यु॑ञ्जते धियो॑ विप्रा॑ विप्रस्य बृ॒हतो वि॑पश्चितः। वि होत्रा॑ दधे वयुना॑विदेक
इन्म॒ही देव॑स्य सवि॒तुः परि॑ष्टतिः॥ सु॒वाग्दे॑व दुर्या॒ः आ व॑द देवश्रुतौ॑ देवेष्वा घोषे॒थामा॑
नो वी॒रो जा॑यतां कर्म॒ण्यो य॑ सर्वेऽनु॑जीवां॒ यो ब॑हूनामसं॒द्वशी॑। इदं विष्णु॑र्वि चक्रमे
त्रे॒था नि द॑धे प॒दम्। समू॑ढमस्य (२५)

पा॑सुर इरा॑वती धेनु॑मती हि भू॒त॑सूयव॑सिनी॒ मन॑वे यश॑स्यै। व्य॑स्कभ्राद्रोद॑सी
विष्णु॑रते दा॒धारं पृथि॑वीम॒भितो॑ म॒यूखैः॑॥ प्राची॑ प्रेतम॒ध्वरं क॑ल्पय॑न्ती ऊ॒र्ध्वं य॑ज्ञं न॑यत
मा जी॑ह्वरतम॒त्रं रमे॑थां वर्ष्म॑न्पृथि॒व्या दि॒वो वा॑ विष्णवु॒त वा॑ पृथि॒व्या म॒हो वा॑ विष्णवु॒त
वा॒ऽन्तरि॑क्षाद्धस्तौ॑ पृणस्व ब॒हुभि॑र्वस॒व्यैरा॑ प्र यच्छु॒ (२६)

दक्षि॑णादोत स॒व्यात्। विष्णो॑र्नुकं वी॒र्या॑णि प्र वोचं॑ यः पार्थि॑वानि विम॒मे रजा॑सि
यो अस्क॑भायदु॒त्तर॑स॒धस्थं॑ विचक्र॑माणस्त्रेधोरु॑गा॒यो विष्णो॑ र॒राट॑मसि॒ विष्णोः॑ पृ॒ष्ठम॑सि
विष्णोः॑ श॒जत्रे॑ स्थो॒ विष्णोः॑ स्यूर॑सि॒ विष्णो॑र्ध्रुवम॑सि॒ वैष्ण॑वम॑सि॒ विष्ण॑वे त्वा॥ (२७)

अस्य युच्छेकान्नचत्वारिंशच्च॥३॥

[१३]

कृणु॑ष्व पा॒ज्ञः प्रसि॑तिं न पृ॒थ्वीं या॒हि राजे॑वाम॒वा॒ इभे॑न। तृ॒ष्वीम॑नु प्रसि॑तिं द्रूणा॒नो-

ऽस्तांसि विध्यं रक्षस्तपिष्ठैः॥ तवं भ्रमासं आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः।
तपूष्प्यग्रे जुह्वा पतङ्गानसन्दितो वि सृज विष्वगुल्काः॥ प्रति स्पशो वि सृज तूर्णितमो
भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः। यो नो दूरे अघशंसो (२८)

यो अन्त्यग्रे मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षीत्। उदग्रे तिष्ठ प्रत्याऽऽतनुष्व न्यमित्रां
ओषतात्तिग्महेते। यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्॥ ऊर्ध्वो
भवं प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्रे। अव स्थिरा तनुहि यातुजूनं जामिमजामिं
प्र मृणीहि शत्रून्॥ स ते (२९)

जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवंते ब्रह्मणे गातुमैरत्। विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो
द्युमन्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत्॥ सेदग्रे अस्तु सुभगः सुदानुर्यस्त्वा नित्येन हविषा य
उक्थैः। पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना साऽसंदिष्टिः॥ अर्चामि ते सुमतिं
घोष्यर्वाग्वसं ते वावाता जरता- (३०)

मियङ्गीः। स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमास्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून्॥ इह त्वा भूर्या चरेदुप
त्मन्दोषावस्तर्दीदिवा समनु द्यून्। कीडन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाभि द्युम्ना तस्थिवांसो
जनानाम्॥ यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन। तस्य त्राता भवसि
तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषगजुजोषत्॥ महो रुजामि (३१)

बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय॥ त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ
सुक्रतो दमूनाः॥ अस्वंप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः। ते पायवः
सध्रियश्चो निषद्याऽग्रे तवं नः पान्त्वमूर॥ ये पायवो मामतेयं ते अग्रे पश्यन्तो अन्यं
दुरितादरक्षन्। ररक्ष तान्त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद्रिपवो ना हं (३२)

देभुः॥ त्वया वयं संधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान्। उभा शंसां सूदय
सत्यतातेऽनुष्ठुया कृणुह्यहयाण॥ अया ते अग्रे समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं
गृभाय। दहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान्द्रुहो निदोऽमित्रमहो अवद्यात्॥ रक्षोहणं वाजिनमाऽऽ-
जिघर्षि मित्रं प्रथिष्ठमुपं यामि शर्म। शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा (३३)

स रिषः पातु नक्तम्॥ वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते
महित्वा। प्रादेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे॥ उत स्वानासो

दि॒विष॑न्त्व॒ग्नेस्ति॒ग्मायु॑धा॒ रक्ष॑से॒ हन्त॑वा उ॑। म॒दे चि॑दस्य॒ प्ररु॑जन्ति॒ भामा॑ न व॑रन्ते
परि॒बाधो॑ अ॒दैवीः॥ (३४)

अ॒घश॑स्ः स ते॑ ज॒रता॑ रु॒जामि॑ ह॒ दिवैक॑चत्वारि॑शच्च॥७॥ [१४]

आपं॑ उ॒न्दन्वाकू॑त्यै॒ दैवी॑मियं॒ ते व॒स्यस्य॑शु॒नां ते॒ सोम॑न्त॒ उदा॑युषा॒ प्र च्य॑वस्वा॒ग्नेरा॑ति॒थ्यम्॑शु॒रं शु॒र्वित्ता॑यनी॒ मेसि॑ यु॒ञ्जते॑ कृ॒णुष्व॑
पा॒जुश्च॑तु॒र्दश॥१४॥

आपो॑ व॒स्यसि॑ या तवे॒यङ्गीश्च॑तु॒न्नि॑शत्॥३४॥

आपं॑ उ॒न्दन्व॑दैवीः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः॥१-२॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददेऽभ्रिरसि नारिरसि
परिलिखितः रक्षः परिलिखिता अरांतय इदमहः रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि यो-
ऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमस्य ग्रीवा अपि कृन्तामि दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा
पृथिव्यै त्वा शुन्धतां लोकः पितृषदंनो यवोऽसि यवयास्मद्वेषो (१)

यवयारांतीः पितृणां सदनमस्युदिवः स्तभानाऽन्तरिक्षं पृण पृथिवीं दह
द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यहामि ब्रह्मं दह क्षत्रं दह प्रजां दह रायस्पोषं दह
घृतेन द्यावापृथिवी आ पृणेत्यामिन्द्रस्य सदाऽसि विश्वजनस्य छाया परि त्वा गिर्वणो
गिरं इमा भवन्तु विश्वतो वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टय इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य
ध्रुवमस्येन्द्रमसीन्द्राय त्वा॥ (२)

द्वेष इमा अष्टादश च॥२॥ [१]

रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवान्खनामीदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो यमसमानो
निचखानेदमेनमधरं करोमि यो नः समानो योऽसमानोऽरातीयति गायत्रेण छन्दसाऽवबाढो
वलगः किमत्र भद्रं तन्नो सह विराडसि सपत्नहा सम्राडसि भ्रातृव्यहा स्वराडस्यभिमातिहा
विश्वाराडसि विश्वासां नाष्ट्राणां हन्ता (३)

रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान् रक्षोहणो वलगहनोऽव नयामि वैष्णवान्
यवोऽसि यवयास्मद्वेषो यवयारांती रक्षोहणो वलगहनोऽव स्तृणामि वैष्णवान् रक्षोहणो
वलगहनोऽभि जुहोमि वैष्णवान् रक्षोहणो वलगहनावुप दधामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो
पर्यहामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो परि स्तृणामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवी
बृहन्नसि बृहद्वावा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद॥ (४)

हन्तेन्द्राय द्वे च॥२॥ [२]

विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः श्वात्रोऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदा
उशिर्गसि कविरङ्गारिरसि बम्भारिरवस्युरसि दुवंस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्जालीयः सम्राडसि

कृशानुः परिषद्योऽसि पवंमानः प्रतक्कोऽसि नभस्वानसंम्पद्योऽसि हव्यसूदं ऋतधामाऽसि
सुवर्ज्योतिर्ब्रह्मज्योतिरसि सुवर्धमाऽजोऽस्येकपादहिरसि बुध्रियो रौद्रेणानीकेन पाहि
माऽग्ने पिपृहि मा मा मां हिंसीः॥ (५)

अनीकेनाद्यौ च॥१॥

[३]

त्वं सोम तनूकृद्ध्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य उरु यन्तासि वरूथः स्वाहा जुषाणो
अमुराज्यस्य वेतु स्वाहाऽयं नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन्। अयं
शत्रूञ्जयतु जरहृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजंसातौ॥ उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नः
कृधि। घृतं घृतयोने पिब प्रप्रं यज्ञपतिं तिर। सोमो जिगाति गातुविद् (६)

देवानामेति निष्कृतमृतस्य योनिमासदमदित्याः सदोऽस्यदित्याः सद आ सीदैष वो
देव सवितुः सोमस्तं रक्षध्वं मा वो दभदेतत् त्वं सोम देवो देवानुपांगा इदमहं मनुष्यो
मनुष्यान्त्सह प्रजया सह रायस्पोषेण नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्य इदमहं निर्वरुणस्य
पाशात्सुवरंभि (७)

वि ख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरग्नें व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि या मम
तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि या तवं तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि यथायथं नो व्रतपते
व्रतिनोव्रतानि॥ (८)

गातुविद्भ्येकत्रिंशच्च॥३॥

[४]

अत्यन्यानगां नान्यानुपांगामर्वाक्त्वा परैरविदं परोऽवरैस्तं त्वा जुषे वैष्णवं देवयज्यायै
देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तोषधे त्रायस्वैनः स्वधिते मेनं हिंसीर्दिवमग्रेण मा
लेखीरन्तरिक्षं मध्येन मा हिंसीः पृथिव्या सं भवं वनस्पते शतवल्शो वि रोह
सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम यं त्वाऽयं स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनायं महते
सौभगायाऽच्छिन्नो रायः सुवीरः॥ (९)

यं दशं च॥१॥

[५]

पृथिव्यै त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा शुन्यतां लोकः पितृषदंनो यवोऽसि यवयास्मद्
द्वेषो यवयारातीः पितृणां सदनमसि स्वावेशोऽस्यग्रेणा नैतृणां वनस्पतिरधि त्वा स्थास्यति
तस्य वित्तादेवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य उदिवं स्तभानान्तरिक्षं
पृण पृथिवीमुपरेण दह ते ते धामान्युश्मसी (१०)

गुमध्वे गावो यत्र भूरिशृङ्गा अयासः। अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमव भाति भूरैः॥ विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे। इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम्॥ ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यहामि ब्रह्मं दह क्षत्रं दह प्रजां दह रायस्पोषं दह परिवीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययन्तां परीमं रायस्पोषो यजमानं मनुष्या अन्तरिक्षस्य त्वा सानाववं गूहामि॥ (११)

उश्मसी पोषमेकान्नविंशतिश्च॥ २॥

[६]

इषे त्वोपवीरस्युपो देवान्दैवीर्विशः प्रागुर्वहीरुशिजो बृहस्पते धारया वसूनि हव्या ते स्वदन्तां देवं त्वष्टर्वसुं रण्व रेवंती रमध्वमग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थ उर्वश्यस्यायुरसि पुरुरवा घृतेनाक्ते वृषणं दधाथां गायत्रं छन्दोऽनु प्र जायस्व त्रैष्टुभं जागतं छन्दोऽनु प्रजायस्व भवंतं (१२)

नः समनसौ समोकसावरेपसौ। मा यज्ञं हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवो भवतमद्य नः॥ अग्रावृश्चिरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः। स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते जुहोमि मा देवानां मिथुयाकर्भागधेयम्॥ (१३)

भवतुमेकत्रिंशच्च॥ २॥

[७]

आ दद ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेनाऽऽरंभे धर्षा मानुषान्द्व्यस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्युपां पेरुरसि स्वात्तं चिथ्सदेवं हव्यमापो देवीः स्वदतैनं सं ते प्राणो वायुना गच्छता सं यज्ञत्रैरङ्गानि सं यज्ञपतिराशिषा घृतेनाक्तौ पशुं त्रायेथां रेवंतीर्यज्ञपतिं प्रियधाऽऽविंशतोरो अन्तरिक्ष सजूर्देवेन (१४)

वातेनाऽस्य हविषस्त्मनां यज्ञ समस्य तनुवां भव वर्षीयो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः पृथिव्याः सम्पृचः पाहि नमस्त आतानाऽनर्वा प्रेहि घृतस्य कुल्यामनुं सह प्रजयां सह रायस्पोषेणाऽऽपो देवीः शुद्धायुवः शुद्धा यूयं देवा ऊङ्क् शुद्धा वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयस्मा॥ (१५)

देवेन चतुश्चत्वारिंशच्च॥ २॥

[८]

वाक्त् आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ प्यायतां श्रोत्रं त आ प्यायतां या ते प्राणाञ्छृगज्जगाम या चक्षुर्या श्रोत्रं यत् ते क्रूरं यदास्थितं तत् त आ प्यायतां तत्

ते एतेन शुन्धतां नार्भेस्तु आ प्यायतां पायुस्तु आ प्यायतां शुद्धाश्चरित्राः शमद्भ्यः (१६)

शमोषधीभ्यः शं पृथिव्यै शमहोभ्यामोषधे त्रायस्वेनः स्वधिते मेनः हिंसी रक्षसां भागोऽसीदमहः रक्षोऽधमं तमो नयामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमेनमधमं तमो नयामीषे त्वा घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्वाधामच्छिन्नो रायः सुवीर उर्वन्तरिक्षमन्विहि वायो वीहिं स्तोकाणां स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम्॥ (१७)

अष्टो वीहि पञ्च च॥२॥

[१]

सं ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणो जुष्टं देवेभ्यो हव्यं घृतवत्स्वाहैन्द्रः प्राणो अङ्गेअङ्गे नि दैध्यदैन्द्रोऽपानो अङ्गेअङ्गे वि बोभुवद्देवं त्वष्टर्भूरि ते सः संमेतु विषुरूपा यत्सलक्ष्माणो भवथ देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु श्रीरस्यग्निस्त्वा श्रीणात्वापः समरिणन्वातस्य (१८)

त्वा ध्रज्यै पूष्णो रङ्गा अपामोषधीनां रोहिष्यै घृतं घृतपावानः पिबतु वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा त्वाऽन्तरिक्षाय दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दिशः स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यः॥ (१९)

वातस्याष्टाविंशतिश्च॥२॥

[१०]

समुद्रं गच्छ स्वाहाऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा देवः संवितारं गच्छ स्वाहाऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा यज्ञं गच्छ स्वाहा छन्दांसि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहाऽग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहाऽद्भ्यस्त्वौषधीभ्यो मनो मे हार्दि यच्छ तनू त्वच पुत्रं नस्तारमशीय शुगंसि तमभि शौच योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण नो मुञ्च यदापो अग्निं या वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च॥ (२०)

असि षड्विंशतिश्च॥१॥

[११]

हविष्मतीरिमा आपो हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्मा आ विवासति हविष्मा अस्तु सूर्यः॥ अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्राय सुमिनीः सुम्रे मा धत्तेन्द्राग्नियोर्भाग्धेयीः स्थ मित्रावरुणयोर्भाग्धेयीः स्थ विश्वेषां देवानां भाग्धेयीः स्थ यज्ञे जागृत॥ (२१)

हविष्मन्तीश्वरुमि १ शत ॥ १ ॥

[१२]

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वोर्ध्वमिममध्वरं कृधि दिवि देवेषु होत्रा यच्छ सोमं राजन्नेह्यं रोह मा भेर्मा सं विक्था मा त्वा हिंसिषं प्रजास्त्वमुपावरोह प्रजास्त्वामुपाव रोहन्तु शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणांश्च देवीः। शृणोतं ग्रावाणो विदुषो नु (२२)

यज्ञः शृणोतु देवः संविता हवं मे। देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिरहविष्य इन्द्रियावान्मदिन्तमस्तं देवेभ्यो देवत्रा धत्त शुक्रः शुक्रपेभ्यो येषां भागः स्थ स्वाहा कार्ष्णिरस्यपापां मृध्रः समुद्रस्य वोक्षित्या उन्नये। यमग्रे पृथ्सु मर्त्यमावो वाजेषु यं जुनाः। स यन्ता शश्वतीरिषः॥ (२३)

नु सप्तचत्वारिंशच्च ॥ २ ॥

[१३]

त्वमग्रे रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वः शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे। त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्गयस्त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्मना॥ आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रः होतारः सत्ययज्ञः रोदस्योः। अग्निं पुरा तनयिन्नोरचित्ताद्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्। अग्निर्होता निषसादा यजीयानुपस्थे मातुः सुरभावं लोके। युवां कविः पुरुनिष्ठ - (२४)

ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्यं इद्धः॥ साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम्। स आयुरागाथ्सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहूतिं नो अद्य॥ अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो विहीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः॥ त्वे वसूनि पूर्वणीक (२५)

होतर्दोषा वस्तोररिरे यज्ञियांसः। क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन्थ्सः सौभंगानि दधिरे पावके। तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम् विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्रे कामाय येमिरे॥ अश्याम् तं काममग्रे तवोत्यश्याम् रयिः रयिवः सुवीरम्। अश्याम् वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम् द्युम्रमजराजरं ते॥ श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्रे द्युमन्तुमाभर। (२६)

वसो पुरुस्पृहः रयिम्॥ स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरैर्भिर्नानंदद्विर्यविष्ठः। यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन्। आयुंष्टे विश्वतो दधद्यमग्निर्वरंण्यः। पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मः सुवामि ते॥ आयुर्दा अग्रे हविषो जुषाणो घृतप्रतीको

घृतयोनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु चारुं गव्यं पितेवं पुत्रमभि (२७)

रक्षतादिमम्॥ तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचरषणे। अग्ने जनामि सुष्टुतिम्॥
दिवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परिं जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणा
अजंस्रमिन्धानं एनं जरते स्वाधीः॥ शुचिः पावक वन्द्योऽग्रे बृहद्वि रौचसे। त्वं
घृतेभिराहुतः॥ दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः। अग्निरमृतौ
अभवद्वयोभिर्- (२८)

यदेनं द्यौरजनयथ्सुरेताः॥ आ यदिषे नृपतिं तेज आनद्धुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै।
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाधियं जनयथ्सूदयच्च॥ स तेजीयसा मनसा त्वोत उत
शिक्ष स्वपत्यस्यं शिक्षोः। अग्रे रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयंश्च वस्वः॥ अग्ने
सहन्तमा भर द्युमस्यं प्रासहां रयिम्। विश्वा यश्- (२९)

चरषणीरभ्यासा वाजेषु सासहत्॥ तमग्ने पृतनासहं रयिं सहस्व आ भर।
त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः॥ उक्षान्नाय वक्षान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे।
स्तोमैर्विधेमाग्नये॥ वद्मा हि सूनो अस्यंघ्रसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मात्रम्। स त्वं न ऊर्जसन
ऊर्जं धा राजेव जेरवृके क्षेप्यन्तः॥ अग्न आयूँषि (३०)

पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे
वर्चः सुवीर्यम्। दधत्पोषं रयिं मयि॥ अग्रे पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया। आ
देवान् वक्षि यक्षि च॥ स नः पावक दीदिवोऽग्रे देवा इहा वह। उप यज्ञं हविश्च
नः॥ अग्निः शुचित्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः। शुची रोचत आहुतः॥ उदग्ने शुचयस्तव
शुक्रा भ्राजन्त ईरते। तव ज्योतीँष्यर्चयः॥ (३१)

पुरुनिष्ठः पुर्वणीक भराऽभि वयोभिर्य आयूँषि विप्रः शुचिश्चतुर्दश च॥८॥ [१४]

देवस्य रक्षोहणो विभूस्त्वं सोमात्यन्यानां पृथिव्या इषे त्वाऽऽददे वाक्ते सं ते समुद्रं हविष्मतीरुद्भुदे त्वमग्ने रुद्रश्चतुर्दश॥१४॥

देवस्य गुमर्थं हविष्मतीः पवस् एकत्रिंशत्॥३१॥

देवस्यार्चयः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः॥१-३॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

आ दंदे ग्रावा॑स्यध्वर॑कृद् देवेभ्यो॑ गम्भीरमिममध्वरं कृ॒ध्युत्तमेन॑ प॒विनेन्द्रा॑य सोम॒ऽ
सुषु॑तं मधु॑मन्तं पय॑स्वन्तं वृष्टि॑वनिमिन्द्रा॑य त्वा वृत्रघ्न॑ इन्द्रा॑य त्वा वृत्रतुर॑ इन्द्रा॑य त्वा-
ऽभिमा॑तिघ्न इन्द्रा॑य त्वाऽऽदित्यव॑न्तं इन्द्रा॑य त्वा विश्वदै॑व्यावते श्वात्राः स्थं वृत्रतुरो॑ राधो॑गूता॑
अमृत॑स्य पत्नी॒स्ता दैवी॑र्देव॒त्रेमं य॒ज्ञं ध॒त्तोप॑हूताः सोम॑स्य पिब॒तोप॑हूतो युष्माक॑ः (१)

सोमः पिबतु॑ यत्ते सोम दि॒वि ज्योति॑र्यत् पृथि॒व्यां यदुरा॑वन्तरि॒क्षे तेना॑स्मै यज॑मानायोरु॒
रा॒या कृ॒ध्यधि॑ दा॒त्रे वो॑चो धि॒षणे॑ वी॒डू स॒ती वी॑डयेथामूर्जं दधाथामूर्जं मे धत्तं मा वा॑
हि॒ऽसिषं॑ मा मां हि॒ऽसिष्टं॑ प्रागपा॒गुद॑गध॒राक्ता॑स्त्वा दि॒श आ धा॑वन्त्वम्ब॒ नि ष्व॑र। यत्ते
सोमा॑दाभ्यं॒ नाम॒ जागृ॑वि तस्मै॑ ते सोम॒ सोमा॑य स्वाहा॑॥ (२)

युष्माकं॑ स्वर॒ यत्ते नव॑ च॥२॥ _____[१]

वा॒चस्प॑तये पवस्व वाजि॑न् वृषा॒ वृष्णो॑ अ॒ऽशुभ्यां॑ गभ॑स्तिपूतो दे॒वो दे॒वानां॑ प॒वित्रं॑मसि॒
येषां॑ भा॒गोऽसि॑ तेभ्य॑स्त्वा॒ स्वां कृ॑तोऽसि॒ मधु॑मतीर्न॒ इषं॑स्कृधि॒ विश्वे॑भ्यस्त्वेन्द्रि॒येभ्यो॑
दि॒व्येभ्यः॑ पा॒र्थिवे॑भ्यो॒ मन॑स्त्वाष्टृ॒वन्तरि॑क्षमन्वि॒हि स्वाहा॑ त्वा सुभ॑वः सूर्या॑य दे॒वेभ्य॑स्त्वा
मरी॑चिपेभ्य॑ एष॒ ते योनिः॑ प्रा॒णाय॑ त्वा॥ (३)

वाचः॑ सप्तच॑त्वारि॒ऽशत्॥१॥ _____[२]

उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽस्य॒न्तर्य॑च्छ मघ॑वन् पा॒हि सोम॑मुरु॒ष्य रा॒यः समि॑षो यज॑स्वान्तस्ते
दधामि॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरु॑र्वन्तरि॒क्षं स॒जोषां॑ दे॒वैरवैः॑ परै॑श्चान्तर्या॒मे मघ॑वन्
माद॑यस्व॒ स्वां कृ॑तोऽसि॒ मधु॑मतीर्न॒ इषं॑स्कृधि॒ विश्वे॑भ्यस्त्वेन्द्रि॒येभ्यो॑ दि॒व्येभ्यः॑ पा॒र्थिवे॑भ्यो॒
मन॑स्त्वाष्टृ॒वन्तरि॑क्षमन्वि॒हि स्वाहा॑ त्वा सुभ॑वः सूर्या॑य दे॒वेभ्य॑स्त्वा मरी॑चिपेभ्य॑ एष॒ ते
योनि॑रपा॒नाय॑ त्वा॥ (४)

दे॒वेभ्यः॑ सप्त॒ च॥१॥ _____[३]

आ वा॑यो भूष शुचि॑पा उ॒प नः स॒हस्रं॑ ते नि॒युतो॑ विश्व॒वार। उ॒पो ते अ॒न्यो म॒द्यंम॑यामि॒
यस्य॑ दे॒व दधि॑षे पू॒र्वपे॑यम्॥ उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि वा॒यवे॑ त्वेन्द्र॒वायू॑ इ॒मे सु॑ताः। उ॒प प्र॑योभि॒रा

ग॒त॒मि॒न्द॒वो वा॒मु॒श्न॒न्ति हि॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसी॒न्द्र॒वा॒यु॒भ्यां त्वे॒ष ते॒ योनिः॑ स॒जोषा॑भ्यां
त्वा॥ (५)

आ वा॒यो त्रि॒च॒त्वारि॑श॒त्॥१॥ _____ [४]

अ॒यं वा॑ मि॒त्राव॑रुणा सु॒तः सोम॑ ऋ॒तावृ॑धा। म॒मे॒दि॒ह श्रु॑त॒श्च ह॒वम्। उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसि॑
मि॒त्राव॑रुणाभ्यां त्वे॒ष ते॒ योनि॑र् ऋ॒तायु॑भ्यां त्वा॥ (६)

अ॒यं वा॑ वि॒श॒तिः॥१॥ _____ [५]

या वां॑ क॒शा म॒धु॒म॒त्य॒श्वि॑ना स॒नृता॑वती। त॒या य॒ज्ञं मि॑मिक्षतम्। उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽस्य॑
श्वि॒भ्यां त्वे॒ष ते॒ योनि॑र्मा॒र्ध्वाभ्यां॑ त्वा॥ (७)

या वा॑म॒ष्टाद॑श॥१॥ _____ [६]

प्रा॒त॒र्यु॒जौ वि॑ मु॒च्ये॒थाम॑श्वि॒नावे॑ह ग॒च्छ॒तम्। अ॒स्य सोम॑स्य पी॒तये॑॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽस्य॑
श्वि॒भ्यां त्वे॒ष ते॒ योनि॑र्श्वि॒भ्यां त्वा॥ (८)

प्रा॒त॒र्यु॒जावे॑का॒न्नवि॑श॒तिः॥१॥ _____ [७]

अ॒यं वे॒नश्चो॑दय॒त् पृ॒श्नि॒ग॒र्भा ज्योति॑र्जरायू रज॑सो वि॒माने॑। इ॒मम॑पा॒श्च सं॒ङ्ग॒मे सूर्य॑स्य
शि॒शुं न वि॒प्रां म॒तिर्भा॑ रिहन्ति॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसि॑ शण्डा॒य त्वे॒ष ते॒ योनि॑र्वी॒रता॑ पाहि॥ (९)

अ॒यं वे॒नः प॒ञ्चवि॑श॒तिः॥१॥ _____ [८]

तं प्र॒ल॒थां पू॒र्व॒थां वि॒श्व॒थे॒म॒थां ज्ये॒ष्ठ॒तांति॑ ब॒र्हिष॑द॒श्च सु॒व॒र्वि॒दं प्र॒तीची॑नं वृ॒ज॒नं दो॒हसे॑
गि॒राऽऽशुं॑ ज॒यन्त॑मनु यासु॒ वर्ध॑से। उ॒प॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽसि॑ म॒र्का॒य त्वे॒ष ते॒ योनिः॑ प्र॒जाः
पा॒हि॥ (१०)

त॒श्च प॒ञ्चवि॑श॒तिः॥१॥ _____ [९]

ये दे॒वा दि॒व्येका॑दश॒ स्थ पृ॑थि॒व्याम॑ध्येका॑दश॒ स्थाऽप्सु॑षदो॒ महि॑नैका॑दश॒ स्थ ते दे॒वा
य॒ज्ञमि॑मं जु॒षध्व॑मुप॒या॒म॒गृ॒ही॒तोऽस्या॒ग्र॒योऽसि॑ स्वा॒ग्र॒यो जि॒न्वं य॒ज्ञं जि॒न्वं य॒ज्ञप॑तिम॒भि
स॒र्वना॑ पाहि॒ विष्णु॑स्त्वां पा॒तु वि॒शं त्वं पा॑हीन्द्रि॒येणै॒ष ते॒ योनि॑र्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (११)

ये दे॒वास्त्रि॑च॒त्वारि॑श॒त्॥१॥ _____ [१०]

त्रि॒श॒त् त्रय॑श्च ग॒णि॒नो रु॒ज॒न्तो दि॒वश्च॑ रु॒द्राः पृ॑थि॒वीं च॑ स॒च॒न्ते। ए॒का॒द॒शासौ॑

अप्सुषदः सुतः सोमं जुषन्ताः सर्वनाय विश्वे॥ उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि
स्वाग्रयणो जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपतिमभि सर्वना पाहि विष्णुस्त्वां पातु विशं त्वं
पाहीन्द्रियेणैष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥ (१२)

त्रिःशद द्विचत्वारिःशत्॥१॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थायुवे यत् तं इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै
त्वा विष्णवे त्वेष ते योनिरिन्द्राय त्वोक्थायुवे॥ (१३)

उपयामगृहीतो द्वाविःशतिः॥१॥ [१२]

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम्। कविः सम्राजमतिथिं
जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः॥ उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वैश्वानराय ध्रुवोऽसि
ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तम एष ते योनिर्ग्रये त्वा वैश्वानराय॥ (१४)

मूर्धानं पञ्चत्रिःशत्॥१॥ [१३]

मधुश्च माधवश्च शुक्रश्च शुचिश्च नभश्च नभस्यश्चेषश्चोर्जश्च सहश्च सहस्यश्च तपश्च
तपस्यश्चोपयामगृहीतोऽसि सः सपोऽस्यः हस्पत्याय त्वा॥ (१५)

मधुस्त्रिःशत्॥१॥ [१४]

इन्द्राग्नी आ गंतः सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम्। अस्य पातं धियेषिता॥ उपयामगृहीतो-
ऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वेष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा॥ (१६)

इन्द्राग्नी विःशतिः॥१॥ [१५]

ओमांसश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गंत। दाश्वाः सौ दाशुषः सुतम्॥ उपयामगृहीतो-
ऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥ (१७)

इन्द्राग्नी ओमांसो विःशतिर्विःशतिः॥१॥ [१६]

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यः शासमिन्द्रम्। विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रः
संहोदामिह तः हुवेम॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वन्त एष ते योनिरिन्द्राय त्वा
मरुत्वन्ते॥ (१८)

मरुत्वन्तः षड्विःशतिः॥१॥ [१७]

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्यं। तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते॥ (१९)

इन्द्रेकात्रिंशत्॥१॥ _____ [१८]

मरुत्वां इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय। आ सिंश्चस्व जठरे मध्वं ऊर्मि त्वं राजाऽसि प्रदिवः सुतानाम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते॥ (२०)

इन्द्रं मरुत्वो मरुत्वानेकात्रिंशदेकात्रिंशत्॥१॥ _____ [१९]

महां इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमां इव। स्तोमैर्विथ्सस्यं वावृधे॥ उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वेष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२१)

महानेकात्रविंशतिः॥१॥ _____ [२०]

महां इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः। अस्मद्रियंग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तुभिर्भूत्॥ उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वेष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२२)

महानृवत्पञ्चविंशतिः॥१॥ _____ [२१]

कदा च न स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि दाशुषे। उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्यं पृच्यते। उपयामगृहीतोऽस्यादित्येभ्यस्त्वा॥ कदा च न प्र युच्छस्युभे नि पोसि जन्मनी। तुरीयादित्यं सवनं त इन्द्रियमा तंस्थावमृतं दिवि॥ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः। आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्याद् होश्चिद्या वरिवोवित्तरासत्॥ विवस्व आदित्येष ते सोमपीथस्तेन मन्दस्व तेन तृप्य तृप्यास्मे ते वयं तर्पयितारो या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामि॥ (२३)

वः सप्तविंशतिश्च॥१॥ _____ [२२]

वाममद्य संवितर्वाममु श्रो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः। वामस्य हि क्षयस्य देव भूरैरया धिया वामभाजः स्याम॥ उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२४)

वामं चतुर्विंशतिः॥१॥ _____ [२३]

अदब्धेभिः सवितः पायुभिर्द्व० शिवेभिर्द्व परि पाहि नो गयम्। हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यंसे रक्षा मार्किर्नो अघश०स ईशत॥ उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२५)

अदब्धेभिर्नव्यंसे शतिः॥१॥ [२४]

हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये। स चेत्ता देवता पदम्॥ उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२६)

हिरण्यपाणिं चतुर्दश॥१॥ [२५]

सुशर्माऽसि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षे नम एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥ (२७)

सुशर्मा द्वादश॥१॥ [२६]

बृहस्पतिसुतस्य त इन्दो इन्द्रियावन्तः पत्नीवन्तं ग्रहं गृह्णाम्यग्रा(३)इ पत्नीवा(३)ः सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमं पिब स्वाहा॥ (२८)

बृहस्पतिसुतस्य पञ्चदश॥१॥ [२७]

हरिरसि हारियोजनो हर्योः स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयंजुषः स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य हरिवन्तं ग्रहं गृह्णामि हरीः स्थ हर्योर्धानाः सहसोमा इन्द्राय स्वाहा॥ (२९)

हरिः षड्विंशतिः॥१॥ [२८]

अग्न आयू०षि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा तेजस्वत एष ते योनिरग्रये त्वा तेजस्वते॥ (३०)

अग्न आयू०षि त्रयोविंशतिः॥१॥ [२९]

उत्तिष्ठन्नोजंसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः। सोममिन्द्र चमू सुतम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वौजस्वते॥ (३१)

उत्तिष्ठन्नेकंविंशतिः॥१॥ [३०]

तरणिर्विश्वदंशतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य। विश्वमा भांसि रोचनम्॥ उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वते॥ (३२)

तरणिर्विंशतिः॥१॥ [३१]

आ प्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वाभिरूतिभिः। भवां नः सप्रथस्तमः॥ (३३)

आ प्यायस्व नवं॥१॥ _____[३२]

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तींमुषसं मर्त्यासः। अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याऽभूदो
ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्॥ (३४)

ईयुरेकान्रविंशतिः॥१॥ _____[३३]

ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि
भास्वतीं त्वा सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि मल्मलाभ्वन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां
त्वा सादयामि रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि बृहज्योतिषं त्वा सादयामि
बोधयन्तीं त्वा सादयामि जाग्रतीं त्वा सादयामि॥ (३५)

ज्योतिष्मतीः१ षट्त्रिंशत्॥१॥ _____[३४]

प्रयासाय स्वाहाऽऽयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा-
ऽवयासाय स्वाहा शुचे स्वाहा शोकाय स्वाहा तप्यत्वे स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्याये
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३६)

प्रयासाय चतुर्विंशतिः॥१॥ _____[३५]

चित्तं संन्तानेन भवं यक्रा रुद्रं तनिम्ना पशुपतिं स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं
लोहितेन शर्वं मतस्त्राभ्यां महादेवमन्तःपार्श्वेनौषिष्ठहन् शिङ्गीनिकोश्याभ्याम्॥ (३७)

चित्तमष्टादश॥१॥ _____[३६]

आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी। अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावां कृणोतु
वश्रुनां॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (३८)

आ तिष्ठ षट्त्रिंशतिः॥१॥ _____[३७]

इन्द्रमिद्धरीं बहुतोऽप्रतिधृष्टशवसुमृषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (३९)

इन्द्रमित् त्रयोविंशतिः॥१॥ _____[३८]

असावि सोम इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गंहि। आ त्वां पृणक्किन्द्रियं रजः सूर्यं न
रश्मिभिः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४०)

असावि सप्तविंशतिः॥१॥ [३९]

सर्वस्य प्रतिशीवरी भूमिस्त्वोपस्थ आऽधित। स्योनाऽस्मै सुषदां भव यच्छास्मै शर्म
सप्रथाः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४१)

सर्वस्य षड्विंशतिः॥१॥ [४०]

महा९ इन्द्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु। स्वस्ति नो मघवां करोतु हन्तुं
पाप्मानं योऽस्मान् द्वेष्टि॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय
त्वा षोडशिनै॥ (४२)

सर्वस्य महान्यष्टिविंशतिः षड्विंशतिः॥१॥ [४१]

सजोषां इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहञ्छूर विद्वान्। जहि शत्रूँ रप
मृधो नुदस्वाऽथाभयं कृणुहि विश्वतो नः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४३)

सजोषांस्त्रिंशत्॥१॥ [४२]

उदु त्यं जातवैदसं देवं बहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्॥ चित्रं देवानामुदंगादनीकं
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषंश्च॥
अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मङ्गुहुराणमेनो
भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम॥ दिवं गच्छ सुवः पत रूपेण (४४)

वो रूपमभ्यैमि वयंसा वयः। तुथो वो विश्ववैदा वि भंजतु वर्षिष्ठे अधि नाकै॥
एतत् ते अग्ने राध ऐति सोमंच्युतं तन्मित्रस्य पथा नयर्तस्य पथा प्रेतं चन्द्रदक्षिणा यज्ञस्य
पथा सुविता नयन्ती ब्राह्मणमद्य राध्यासमृषिमार्षेयं पितृमन्तं पैतृमत्यं सुधातुदक्षिणं
वि सुवः पश्य व्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैरस्मद्वात्रा देवत्रा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमा
विशतानं वहायास्मान् देवयानेन पथेत सुकृता लोके सीदत तन्नः सःस्कृतम्॥ (४५)

रूपेण सदस्यैरष्टादश च॥२॥ [४३]

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपतिर्नो अग्निः। त्वष्टा विष्णुः
प्रजया सःरराणो यजमानाय द्रविणं दधातु॥ समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः
सः सूरिभिर्मघवन्सः स्वस्त्या। सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानां सुमत्या

यज्ञियानाम्॥ सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सः शिवेन। त्वष्टा नो अत्र
वरिवः कृणो- (४६)

त्वन् माष्टु तनुवो यद्विलिष्टम्॥ यद्य त्वां प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्रे होतांमवृणीमहीह।
ऋधंगयाङ्घ्रिगुताशमिष्टाः प्रजानन् यज्ञमुपयाहि विद्वान्॥ स्वगा वो देवाः सदनमकर्म य
आजग्म सर्वनेदं जुषाणाः। जक्षिवांसः पपिवांसश्च विश्वेऽस्मे धत्त वसवो वसूनि॥
यानाऽवंह उशतो देव देवान्तान् (४७)

प्रेरय स्वे अग्रे सधस्थै। वहमाना भरमाणा हवींषि वसुं घर्मं दिवमा तिष्ठतानु॥
यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहृष तै यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः
सुवीरः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित् मनसस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञं
स्वाहा वाचि स्वाहा वातै धाः॥ (४८)

कृणोतु तानुष्टाचंत्वारिंशच्च॥३॥

[४४]

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ। अपदे पादा प्रतिधातवे-
ऽकुरुतापवृक्ता हृदयाविधश्चित्॥ शतं तै राजन् भिषजः सहस्रंमुर्वी गम्भीरा सुमतिष्ठे
अस्तु। बाधस्व द्वेषो निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत्॥ अभिष्टितो वरुणस्य
पाशोऽग्रेरनीकमप आ विवेश। अपां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यं दमेदमे (४९)

समिधं यक्ष्यग्रे॥ प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः। सं त्वा
विशन्त्वोषधीरुताऽऽपो यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः॥ सूक्तवाके नमोवाके विधेमावभृथ
निचङ्कुण निचेरुरसि निचङ्कुणाव देवैर्देवकृतमेनोऽयाडव मर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरा नो देव
रिषस्पाहि सुमित्रा न आप ओषधयः (५०)

सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो देवीराप एष वो गर्भस्तं
वः सुप्रीतं सुभृतमकर्म देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात् प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो
वरुणस्य पाश एधोऽस्येधिषीमहिं समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेह्यपो अन्वचारिषः
रसेन समंसृक्षमहि। पयस्वाः अग्र आऽगमं तं मा सः सृज वर्चसा॥ (५१)

दमेदम ओषधय आ पद च॥३॥

[४५]

यस्त्वां हृदा कीरिणा मन्यमानोऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि। जातवेदो यशो अस्मासु
धेहि प्रजाभिरग्रे अमृतत्वमंश्याम्॥ यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्रे कृणवः
स्योनम्। अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नंशते स्वस्ति॥ त्वे सु पुत्रं शवसो-
ऽवृत्रन् कामकातयः। न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते॥ उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद नीथेनीथे
मघवानं (५२)

सुतासः। यदीं सुबाधः पितरं न पुत्राः संमानदक्षा अवसे हवन्ते॥ अग्रे रसेन
तेजसा जातवेदो वि रौचसे। रक्षोहाऽमीवचातनः॥ अपो अन्वचारिषः रसेन समसृक्षमहि।
पर्यस्वां अग्र आऽगमं तं मा सः संज वचसा॥ वसुर्वसुपतिरहिकमस्यग्रे विभावसुः।
स्यामं ते सुमतावपि॥ त्वामग्रे वसुपतिं वसूनामभि प्र मन्दे (५३)

अध्वरेषु राजन्। त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाभि प्याम पृथुतीर्मर्त्यानाम्। त्वामग्रे
वाजसातमं विप्रां वर्धन्ति सुष्टुतम्। स नो रास्व सुवीर्यम्॥ अयं नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयं
मयः पुर एतु प्रभिन्दन्। अयं शत्रूञ्जयतु जरहृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजसातो॥ अग्निना-
ऽग्निः समिध्यते क्विर्गृहपतिर्युवां। हव्यवाइ जुह्वस्यः॥ त्वं ह्यग्रे अग्निना विप्रो विप्रेण
सन्धस्ता। सखा सख्या समिध्यसे॥ उदग्रे शुचयस्तव वि ज्योतिषा॥ (५४)

मघवानं मन्दे ह्यग्रे चतुर्दश च॥३॥ [४६]

वाचः प्राणाय त्वा। उपयाम गृहीतोस्यपानाय त्वा। आ वांयो वायवे सजोषाभ्यां त्वा। अयमृतायुभ्यां त्वा। या वामश्विभ्यां माध्वीभ्यां
त्वा। प्रातर्युजावश्विभ्यां त्वा। अयं वेनः शण्डाय त्वेप ते योनिर्वीरतां पाहि। तं मर्काय त्वेप ते योनिः प्रजाः पाहि। ये देवास्त्रिशदग्रयणोसि
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः। उपयाम गृहीतोसीन्द्राय त्वोक्त्यायुवां मूर्धानमग्रे त्वा वैशानराय। मधुश्च सः सर्पोसि। इन्द्राग्नी इन्द्राग्निभ्यां त्वा। ओमांसो
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः। मरुत्वन्तं त्रीणीन्द्राय त्वा मरुत्वन्ते। महान् द्वे महेन्द्राय त्वा। कृदाचुनादित्येभ्यस्त्वा। कृदाचुनस्तुराविवस्व आदित्य। इन्द्रं
शुचिर्पः। वामं त्रीन्देवाय त्वा सवित्रे। सुशामा विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः। बृहस्पतिस्त्वष्टा सोमं पिब स्वाहा। हरिरसि सह सोमा इन्द्राय स्वाहा।
अग्र आयुग्यग्रये त्वा तेजस्वते। उत्तिष्ठन्निन्द्राय त्वौजस्वते। तरणिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वते। आ तिष्ठाद्याः षडिन्द्राय त्वा षोडशिनै। उदु त्वं
चित्रम्। अग्रेनय दिवं गच्छ। उरुमायुष्टे यद्वैवा मुमुग्धि। अग्राविष्णू मुमुक्तम्। परा वै पङ्क्तः। देवा वै ये देवाः पङ्क्तौ। परा वै सवाचमै।
देवासुराः कार्यमै। भूमिर्व्यतुष्यन्। प्रजापतिर्व्यक्षुध्यन्। भूमिरादित्या वै। अग्नि होत्रमादित्यो वै। भूमिलोकः सलोकः सुलेकः। विष्णोरुदुत्तमम्। अन्नपते
पुनस्त्वादित्याः। उरु सः संज वचसा। यस्त्वा सुष्टुतम्। त्वमग्रेयुक्त्वाहि सुष्टुतिम्। त्वमग्रे विचर्षणे। यस्त्वा विरोचसे॥

आ दंदे वाचस्पतय उपयामगृहीतोस्या वांयो अयं वां या वां प्रातर्युजावयं तं ये देवास्त्रिशदग्रयण गृहीतोसि मूर्धानं मधुश्चेन्द्राग्नी ओमांसो
मरुत्वन्तमिन्द्रं मरुत्वो मरुत्वान्महान्महावृत्कृदा वाममदब्धेभिरु हिरण्यपाणिः सुशामा बृहस्पतिस्तुतस्य हरिरस्यग्रे उत्तिष्ठन्तरिणा प्यायस्वेयुष्टे ये
ज्योतिष्मतां प्रयासाय चित्तमा तिष्ठेन्द्रमसांवि सर्वस्य महान्भुजोपा उदु त्वं धातोरुः हि यस्त्वा षट्त्वारिंशत्॥४६॥

आ ददे ये देवा महानुत्तिष्ठन्सर्वस्य सन् दुर्मित्राश्चतुः पञ्चाशत्॥५०॥

आ ददे तव वि ज्योतिषा॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः॥१-४॥

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

देवा॒सुराः संय॑त्ता आस॒न् ते दे॒वा वि॒ज॒यमु॑प॒यन्तो॑ऽग्नौ वा॒मं वसु॑ सं
न्य॑दध॒तेदमु॑ नो भवि॑ष्यति॒ यदि॑ नो जे॒ष्यन्ती॑ति॒ तद॒ग्नि॒र्य॒काम॑यत् तेनापा॑क्रामत्
तद्दे॒वा वि॒जित्या॑व॒रुरु॑त्स॒माना॒ अन्वा॑यन् तद॒स्य स॒हसा॑ऽदि॒त्सन्त् सो॑ऽरोदी॒द्यदरो॑दीत्
तद्ब्र॒ह्मस्य॑ रु॒द्रत्वं यद॑श्वशी॒यत् तद् (१)

र॑ज॒तः॒ हिर॑ण्यमभवत् तस्मा॑द्रज॒तः॒ हिर॑ण्यमदक्षिण्यम॑श्रुजः॒ हि यो ब॒र्हिषि॑ ददा॑ति
पु॒राऽस्य॑ संव॒त्सरा॑द्बृ॒हो रु॑दन्ति॒ तस्मा॑द्ब॒र्हिषि॑ न दे॒यः॒ सो॑ऽग्नि॒र्ब्रवी॑द्वा॒ग्य॑सा॒न्यथ॑ व इ॒दमि॑ति
पुन॒रा॒धेय॑ ते के॒वल॑मि॒त्य॑ब्रुवन्नु॒भ्रव॑त् खलु स इ॒त्य॑ब्रवी॒द्यो म॑द्दे॒वत्य॑म॒ग्निमा॑दधा॒ता इति॑ तं
पू॒षाऽऽध॑त्ते तेन॑ (२)

पू॒षाऽऽध॑त्ते तस्मा॑त् पौ॒ष्णाः प॒शव॑ उच्यन्ते तं त्वष्टा॑ऽऽध॑त्ते तेन॑ त्वष्टा॑ऽऽध॑त्ते तस्मा॑त्
त्वा॒ष्टाः प॒शव॑ उच्यन्ते तं म॒नुरा॑ऽध॑त्ते तेन॑ म॒नुरा॑ध॑त्ते तस्मा॑न्मान॒व्यः प्र॒जा उ॑च्यन्ते तं धा॒ता-
ऽऽध॑त्ते तेन॑ धा॒ताऽऽध॑त्ते॒त्सं॒व॒त्सरो॑ वै धा॒ता तस्मा॑त्सं॒व॒त्स॒रं प्र॒जाः प॒शवो॑ऽनु प्र जा॑यन्ते
य ए॒वं पु॑न॒रा॒धेय॑स्यर्द्धि॒ वेद॑- (३)

ध्रौ॒त्ये॒व यो॑ऽस्यै॒वं ब॒न्धुतां॑ वेद॒ बन्धु॑मान् भवति भा॒ग॒धेय॑ वा अ॒ग्निरा॑हि॒त इ॒च्छमा॑नः
प्र॒जां प॒शून् यज॑मान॒स्योप॑ दो॒द्रावो॑द्वास्य॒ पुन॒रा द॑धीत भा॒ग॒धेयै॑नै॒वैन॑ः॒ सम॑र्धय॒त्यथो॑
शा॒न्तिरे॒वास्यै॑षा पुन॑र्वस्वो॒रा द॑धीतै॒तद्वै पु॑न॒रा॒धेय॑स्य नक्ष॑त्रं यत्पुन॑र्वसू॒ स्वाया॑मे॒वैन॑
दे॒वता॑यामा॒धाय॑ ब्र॒ह्मव॑र्च॒सी भ॑वति द॒र्भे॒रा द॑धात्य॒यात॑याम॒त्वाय॑ द॒र्भे॒रा द॑धात्य॒ञ्च
ए॒वैन॑मोष॒धीभ्यो॑ऽव॒रु॒ध्याऽऽध॑त्ते पञ्च॑कपालः पु॒रोडा॑शो भवति पञ्च॑ वा ऋ॒तव॑ ऋ॒तुभ्य॑
ए॒वैन॑मव॒रु॒ध्याऽऽध॑त्ते॥ (४)

अशी॑यत् तत् तेन॑ वेदं द॒र्भेः पञ्च॑वि॒ंशति॑श्च॥४॥ [१]

प॒रा वा ए॒ष य॒ज्ञं प॒शून् व॑पति यो॑ऽग्निमु॒द्वास॑यते पञ्च॑कपालः पु॒रोडा॑शो भवति पा॒ङ्को
य॒ज्ञः पा॒ङ्कोः प॒शवो॑ य॒ज्ञमे॒व प॒शून्व॑ रुन्धे वी॒रहा॑ वा ए॒ष दे॒वानां॑ यो॑ऽग्निमु॒द्वास॑यते न वा
ए॒तस्य॑ ब्राह्म॒णा ऋ॑ता॒यवः॑ पु॒राऽन्न॑मक्षन् प॒ङ्को या॒ज्यानु॑वा॒क्या भ॑वन्ति पा॒ङ्को य॒ज्ञः पा॒ङ्कोः
पु॒रुषो॑ दे॒वाने॒व वी॒रं नि॑र॒वदा॑या॒ग्निं पु॑न॒रा (५)

धत्ते शताक्षरा भवन्ति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति यद्वा अग्निराहितो नर्ध्यते ज्यायो भागधेयं निकामयमानो यदाग्नेयः सर्वं भवति सैवास्यर्धिः सं वा एतस्य गृहे वाक् संज्यते योऽग्निमुद्वासयते स वाचः सःसृष्टां यजमान ईश्वरोऽनु पराभवितोर्विभक्तयो भवन्ति वाचो विधृत्यै यजमानस्यापराभावाय (६)

विभक्तिं करोति ब्रह्मैव तदकरुपांशु यजति यथा वामं वसुं विविदानो गूहति तादृगेव तदग्निं प्रति स्विष्टकृतं निराहू यथा वामं वसुं विविदानः प्रकाशं जिगमिषति तादृगेव तद्विभक्तिमुक्त्वा प्रयाजेन वर्षद्वरोत्यायतनादेव नैति यजमानो वै पुरोडाशः पशवं एते आहुती यदभितः पुरोडाशमेते आहुती (७)

जुहोति यजमानमेवोभयतः पशुभिः परि गृह्णाति कृतयजुः सम्भृतसम्भार इत्याहुर्न सम्भृत्याः सम्भारा न यजुः कर्तव्यमित्यथो खलु सम्भृत्या एव सम्भाराः कर्तव्यं यजुर्यज्ञस्य समृद्धौ पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणा पुनरुत्थयूतं वासः पुनरुत्सृष्टोऽनुद्धान पुनराधेयस्य समृद्धौ सप्त तै अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इत्यग्निहोत्रं जुहोति यत्रयत्रैवास्य न्यक्तं तत् (८)

एवैनमव रुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते तस्य वरुण एवर्णयादाग्निवारुणमेकादशकपालमनु निर्वपेद्यं चैव हन्ति यश्चास्यर्णयात्तौ भागधेयेन प्रीणाति नाऽऽर्तिमाच्छति यजमानः॥ (९)

आऽपराभावाय पुरोडाशमेते आहुती ततः पद्विःशब्दा॥५॥ [२]

भूमिर्भूम्रा द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थं ते देव्यदितेऽग्निमन्त्रादमन्त्राद्याऽऽदधे॥ आऽयं गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः। पितरं च प्रयन्थ्सुवः॥ त्रिःशद्धाम विराजति वाक्पतङ्गायं शिश्रिये। प्रत्यंस्य वह द्युभिः॥ अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति रोचना। व्यंख्यन्महिषः सुवः॥ यत् त्वा (१०)

क्रुद्धः परोवपं मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्ने तत् तव पुनस्त्वोदीपयामसि॥ यत् तै मन्युपरोत्तस्य पृथिवीमनु दध्वसे। आदित्या विश्वे तद्देवा वसंवश्च समाभरन्। मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञः समिमं दधातु। बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम्॥ सप्त तै अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त (११)

ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्वा घृतेन॥ पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः॥ सह रय्या

नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्स्त्रिया विश्वतस्परि॥ लेकः सलैकः सुलेकस्ते न
आदित्या आज्यं जुषाणा विंयन्तु केतुः सकैतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा
विंयन्तु विवस्वा९ अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा विंयन्तु॥ (१२)

त्वा जिह्वाः सप्त सुकेतस्ते नृन्योदश च॥३॥

[३]

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणेत्याहाऽऽशिषैवैनमा धत्ते सर्पा वै जीर्यन्तोऽमन्यन्त स एतं कसर्णारिः
काद्रवेयो मन्त्रमपश्यत् ततो वै ते जीर्णास्तनूरपाघ्नत सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमा दधाति
पुनर्नवमेवैनमजरं कृत्वाऽऽधत्तेऽथो पृतमेव पृथिवीमन्नाद्यं नोपानमथ्सैतं (१३)

मन्त्रमपश्यत् ततो वै तामन्नाद्यमुपानमद्यत्सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमा दधात्यन्ना-
द्यस्यावरुद्ध्या अथो अस्यामेवैनं प्रतिष्ठितमा धत्ते यत्त्वा क्रुद्धः परोवपेत्याहापहुत एवास्मे
तत् पुनस्त्वोद्दीपयामसीत्याह समिन्ध एवैनं यत्ते मन्युपरोत्स्येत्याह देवताभिरे- (१४)

वैन९ सं भरति वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते योऽग्निमुद्वासयते बृहस्पतिवत्यर्चोप तिष्ठते
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञ९ सं दधाति विच्छिन्नं यज्ञ९ समिमं दधात्वित्याह
सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति सप्त तै अग्ने
समिधः सप्त जिह्वा - (१५)

इत्याह सप्तसप्त वै सप्तधाऽग्नेः प्रियास्तनुवस्ता एवाव रुन्धे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः
पुरोडाशमाहुती जुहोति यजमानमेवोर्जा च रय्या चोभयतः परि गृह्णात्यादित्या वा
अस्माल्लोकादमुं लोकमायन्तेऽमुष्मिल्लोके व्यतृष्यन्त इमं लोकं पुनरभ्यवेत्याग्निमाधायैतान्
होमानजुहवुस्त ओर्ध्वन् ते सुवर्गं लोकमायन् यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमादधीत स
एतान् होमाञ्जुहुयाद्यामेवाऽऽदित्या ऋद्धिमाध्वन् तामेवर्धोति॥ (१६)

एतमेव जिह्वा एतान् पञ्चविंशतिश्च॥४॥

[४]

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नयै। आरे अस्मे च शृण्वते॥ अस्य प्रत्नमनु द्युतं
शुक्रं ददुहे अहंयः। पयः सहस्रसामृषिम॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम्।
अपा९ रेता९सि जिन्वति॥ अयमिह प्रथमो धायि धातृभिरुहोता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः।
यमप्रवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभुवं विशेविशे॥ उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या (१७)

उभा राधंसः सह मादय्यै। उभा दाताराविषा९ रयीणामुभा वाजंस्य सातयै हुवे

वाम्॥ अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्र आ रोहाथा नो वर्धया
रयिम्॥ अग्र आयूँषि पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्रे
पवस्व स्वपां अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत्पोषं रयिं (१८)

मयिं॥ अग्रे पावक रोचिषां मन्द्रयां देव जिह्वया। आ देवान् वक्षि यक्षि च॥ स
नः पावक दीदिवोऽग्रे देवाँ इहाऽऽवह। उप यज्ञं हविश्च नः॥ अग्निः शुचिव्रततमः
शुचिर्विप्रः शुचिः कविः। शुची रोचत आहुतः॥ उदग्रे शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते।
तव ज्योतीँष्यर्चयः॥ आयुर्दा अग्रेऽस्यायुर्मै (१९)

देहि वर्चोदा अग्रेऽसि वर्चो मे देहि तनूपा अग्रेऽसि तनुवं मे पाह्यग्रे यन्मै तनुवां ऊनं
तन्म आ पृणं चित्रावसो स्वस्ति तै पारमशीयेन्धानास्त्वा शतं हिमां द्युमन्तः समिधीमहि
वयस्वन्तो वयस्कृतं यशस्वन्तो यशस्कृतं सुवीरांसो अदाभ्यम्। अग्रे सपत्नदम्भनं वर्षिष्ठे
अधि नाके॥ सं त्वमग्रे सूर्यस्य वर्चसाऽगथाः समृषीणां स्तुतेन सं प्रियेण धाम्ना। त्वमग्रे
सूर्यवर्चा असि सं मामायुषा वर्चसा प्रजया सृज॥ (२०)

आहुवथै रयि मे वर्चसा सप्तदश च॥४॥ [५]

सं पश्यामि प्रजा अहमिदं प्रजसो मानवीः। सर्वा भवन्तु नो गृहे॥ अम्भः स्थाम्भो वो
भक्षीय महः स्थ महो वो भक्षीय सहः स्थ सहो वो भक्षीयोर्जः स्थोर्ज वो भक्षीय रेवंती
रमध्वमस्मिँल्लोकेऽस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिन् योनाविहैव स्तेतो माऽप गात ब्रह्मै
भूयास्त (२१)

संहितासि विश्वरूपीरा मोर्जा विशाऽऽगौपत्येनाऽऽरायस्पोषेण सहस्रपोषं वः
पुष्यासं मयि वो रायः श्रयन्ताम्॥ उप त्वाऽग्रे दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम्। नमो
भरन्त एमसि। राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम्। वर्धमानं स्वे दमै॥ स नः
पितेवं सूनवेऽग्रे सूपायनो भव। सचस्वा नः स्वस्तये॥ अग्रे (२२)

त्वं नो अन्तमः। उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः॥ तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्रायं
नूनमीमहे सखिभ्यः॥ वसुर्गन्निर्वसुंश्रवाः। अच्छां नक्षि द्युमन्तमो रयिं दाः॥ ऊर्जा वः
पश्याम्यूर्जा मां पश्यत रायस्पोषेण वः पश्यामि रायस्पोषेण मा पश्यतेडाः स्थ मधुकृतः
स्योना माऽऽविंशतेरा मदः। सहस्रपोषं वः पुष्यासं (२३)

मयि॑ वो रायः॑ श्रयन्ताम्॥ तत्स॑वितुर्वरे॑ण्यं॒ भर्गो॑ देवस्य॑ धीमहि। धियो॒ यो नः॑
प्रचो॑दयात्॥ सो॒मान॑ꣳ स्वर॑णं कृणुहि ब्रह्म॑णस्पते। क॒क्षीर्व॑न्तं य औ॒शिज॑म्॥ क॒दा च॑न
स्त॒रीर॑सि॒ नेन्द्र॑ सश्व॑सि दा॒शुषे॑। उ॒पोपे॑न्नु म॒घव॑न् भूय॒ इन्नु॑ ते दानं॑ देवस्य॑ पृच्यते॥
परि॑ त्वाऽग्ने॒ पुरं॑ वयं विप्रꣳ सहस्य॑ धीमहि। धृष॑द्वर्णं दि॒वेदि॑वे भे॒त्तारं॑ भङ्ग॒राव॑तः॥
अग्ने॑ गृह॑पते सुगृह॑पतिर॒हं त्वया॑ गृह॑पतिना भूयासꣳ सुगृह॑पतिर्मया त्वं गृह॑पतिना
भूयाः॑ श॒तꣳ हिमा॑स्तामा॒शिष॑मा शा॒से तन्त॑वे ज्योति॑ष्मतीं॒ तामा॑शिष॒मा शा॒सेऽमुष्मे॑
ज्योति॑ष्मतीम्॥ (२४)

भूयास्तु स्वस्तयेऽग्नें पुष्यासं धृषद्वर्णमेकान्रत्रिंशच्च॥ ४॥ [६]

अयं॑ज्ञो वा ए॒ष यो॑ऽसामोप॑प्रयन्तो॑ अध्व॑रमित्या॒ह स्तोम॑मेवास्मै॑ युन॑क्त्युपेत्या॒ह प्र॑जा
वै प॒शव॑ उपे॒मं लो॒कं प्र॑जामे॒व प॒शूनि॑मं लो॒कमु॒पैत्य॑स्य प्र॒त्नानु॑द्युतमित्या॒ह सु॒वर्गो॑ वै
लो॒कः प्र॒त्नः सु॒वर्गमे॒व लो॒कꣳ स॒मारो॑हत्य॒ग्निर्मूर्धा॑ दि॒वः क॒कुदि॑त्या॒ह मूर्धा॑न- (२५)

मे॒वैनꣳ स॒माना॑न॒ करो॑त्यथो॑ दे॒वलो॑कादे॒व म॑नुष्यलो॒के प्र॑ति॒तिष्ठ॑त्ययमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि
धा॒तृभि॑रित्या॒ह मुख्य॑मे॒वैनं॑ करोत्यु॒भा वा॑मिन्द्रा॒ग्नी आ॒हुव॑ध्या॒ इत्या॑हौजो॒ बल॑मे॒वाव॑ रुन्धेऽयं
ते यो॒निर्ऋ॒त्विय॑ इत्या॒ह प॒शवो॑ वै र॒यिः प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे ष॒ड्वि॒रुप॑ तिष्ठते ष॒ड्वा (२६)

ऋ॒तव॑ ऋ॒तुष्वे॒व प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति ष॒ड्विरु॑त्तरा॒भिरु॑प॒ तिष्ठ॑ते द्वा॒दश॑ सं प॒द्यन्ते॑ द्वा॒दश॑ मा॒साः
सं॒वत्स॑रः सं॒वत्स॑र ए॒व प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति यथा॒ वै पु॒रुषो॑ऽश्वो॒ गौर्जी॑र्यत्ये॒वम॒ग्निरा॑हि॒तो जी॑र्यति
सं॒वत्स॑रस्य॒ प॒रस्ता॑दा॒ग्निपा॒वमा॑नी॒भिरु॑प॒ तिष्ठ॑ते पुन॑र्न॒वमे॒वैन॑म॒जरं॑ करोत्यथो॑ पु॒नात्ये॒वोप॑
तिष्ठ॑ते यो॒गं ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते (२७)

द॒मं ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते या॒ज्ञैवा॒स्यैषो॑प॒ तिष्ठ॑ते यथा॒ पापी॑याञ्छे॒यस॑ आ॒हृत्य॑ न॒मस्य॑ति
ता॒दृगे॒व तदा॑यु॒र्दा अ॒ग्नेऽस्या॑यु॒र्मे दे॒हीत्या॑हाऽऽयु॒र्दा ह्ये॒ष व॑र्चो॒दा अ॒ग्नेऽसि॑ व॒र्चो मे॑ दे॒हीत्या॑ह
व॒र्चो॒दा ह्ये॒ष त॑नूपा अ॒ग्नेऽसि॑ त॒नुवं मे॑ पा॒हीत्या॑ह (२८)

त॒नूपा ह्ये॒षोऽग्ने॑ य॒न्मे त॑नुवा॒ ऊनं॑ त॒न्म् आ॑ पृ॒णेत्या॑ह॒ यन्मे॑ प्र॒जायै॑ प॒शूना॑मूनं॒ तन्म्
आ॑ पू॒रये॑ति॒ वावै॑तदा॒ह चि॒त्राव॑सो स्व॒स्ति ते॑ पा॒रम॑शीयेत्या॒ह रा॒त्रिर्वै चि॒त्राव॑सुर॒व्युष्ट्यै॑ वा
ए॒तस्यै॑ पु॒रा ब्रा॑ह्म॒णा अ॑भे॒षुर्व्यु॑ष्टिमे॒वाव॑ रुन्ध॒ इन्धा॑नास्त्वा श॒तꣳ (२९)

हिमा॒ इत्या॑ह श॒तायुः॑ पु॒रुषः॑ श॒तेन्द्रि॑य॒ आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्र॒ति तिष्ठ॑त्येषा॒ वै सू॒र्मि

कर्णकावत्येतया ह स्म वै देवा असुराणां शततरुहाः स्तृहन्ति यदेतया समिधमादधाति
वज्रमेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अछम्बद्धारः सं त्वमग्ने सूर्यस्य
वर्चसा गथा इत्याहैतत्त्वमसीदमहं भूयासमिति वावैतदाह त्वमग्ने सूर्यवर्चा असीत्याहा-
ऽऽशिषमेवैतामा शास्ते॥ (३०)

मूर्धानं वै तिष्ठत आह शतमहः षोडश च॥६॥ [७]

सं पश्यामि प्रजा अहमित्याह यावन्त एव ग्राम्याः पशवस्तानेवाव रुन्धेऽम्भः स्थाम्भो
वो भक्षीयेत्याहाम्भो ह्येता महः स्थ महो वो भक्षीयेत्याह महो ह्येता सहः स्थ सहो वो
भक्षीयेत्याह सहो ह्येता ऊर्जस्थोर्ज वो भक्षीये- (३१)

त्याहोर्जो ह्येता रेवती रमध्वमित्याह पशवो वै रेवतीः पशून्वाऽऽत्मन् रमयत इहैव
स्तेतो माऽप गातेत्याह ध्रुवा एवैना अनपगाः कुरुत इष्टकचिद्धा अन्योऽग्निः पशुचिदन्यः
संहितासि विश्वरूपीरिति वत्समभि मृशत्युपैवैन धत्ते पशुचितमेनं कुरुते प्र (३२)

वा एषोऽस्माल्लोकाच्चवते य आहवनीयमुपतिष्ठते गार्हपत्यमुप तिष्ठतेऽस्मिन्नेव लोके
प्रति तिष्ठत्यथो गार्हपत्यायैव नि ह्वते गायत्रीभिरुप तिष्ठते तेजो वै गायत्री तेज एवा-
ऽऽत्मन् धत्तेऽथो यदेतं तृचमन्वाह सन्तत्यै गार्हपत्यं वा अनु द्विपादो वीराः प्रजायन्ते
य एवं विद्वान् द्विपादाभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठत - (३३)

आऽस्य वीरो जायत ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मां पश्यतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते
तथ्सवितुर्वरेण्यमित्याह प्रसूत्यै सोमानः स्वरणमित्याह सोमपीथमेवाव रुन्धे कृणुहि
ब्रह्मणस्पत इत्याह ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे कदा चन स्तरीरसीत्याह न स्तरीः रात्रिं
वसति (३४)

य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते परि त्वाऽग्ने पुरं वयमित्याह परिधिमेवैतं परि
दधात्यस्कन्दायाग्ने गृहपत इत्याह यथायजुरेवैतच्छतः हिमा इत्याह शतं त्वा
हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैन करोति तामाशिषमा शासे
तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात् तेजस्व्यैवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो
जायते तामाशिषमा शासेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो जातः स्यात् तेज
एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति॥ (३५)

ऊर्जं वो भक्षयेति प्र गार्हपत्यमुपतिष्ठते वसति ज्योतिष्मतोमेकात्रिंशच्च॥५॥ [८]

अग्निहोत्रं जुहोति यदेव किं च यजमानस्य स्वं तस्यैव तद्रेतः सिञ्चति प्रजनने प्रजननं हि वा अग्निरथौषधीरन्तंगता दहति तास्ततो भूयसीः प्रजायन्ते यथायं जुहोति रेत एव तथ्सिञ्चति प्रैव प्रातस्तनेन जनयति तद्रेतः सिक्तं न त्वष्ट्राऽविकृतं प्रजायते यावच्छो वै रेतसः सिक्तस्य (३६)

त्वष्टा रूपाणि विकरोति तावच्छो वै तत्प्रजायत एष वै दैव्यस्त्वष्टा यो यजते बह्विभिरुप तिष्ठते रेतस एव सिक्तस्य बहुशो रूपाणि वि करोति स प्रैव जायते श्वःश्वो भूयान् भवति य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठतेऽहर्देवानामासीद्रात्रिरसुराणां तेऽसुरा यद्देवानां वित्तं वेद्यमासीत्तेन सह (३७)

रात्रिं प्राविशन् ते देवा हीना अमन्यन्त तेऽपश्यन्नाग्नेयी रात्रिराग्नेयाः पशवं इममेवाग्निं स्तवाम स नः स्तुतः पशून् पुनर्दास्यतीति तेऽग्निमस्तुवन्त्स एभ्यः स्तुतो रात्रिया अध्यहरभि पशून्निर्जत ते देवाः पशून् वित्वा कामा अकुर्वत य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते पशुमान् भवत्या- (३८)

दित्यो वा अस्माल्लोकादमुं लोकमैत्सोऽमुं लोकं गत्वा पुनरिमं लोकमभ्यध्यायन्त्स इमं लोकमागत्य मृत्योरविभेन्मृत्युसंयुत इव ह्ययं लोकः सोऽमन्यतेममेवाग्निं स्तवानि स मां स्तुतः सुवर्गं लोकं गमयिष्यतीति सोऽग्निमस्तौत्स एनं स्तुतः सुवर्गं लोकमगमयद्य - (३९)

एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते सुवर्गमेव लोकमेति सर्वमायुरेत्यभि वा एषोऽग्नी आ रोहति य एनावुपतिष्ठते यथा खलु वै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति नक्तमुप तिष्ठते न प्रातः स हि नक्तं व्रतानि सृज्यन्ते सह श्रेयाश्च पापीयाश्चासाते ज्योतिर्वा अग्निस्तमो रात्रिर्यन्- (४०)

नक्तमुपतिष्ठते ज्योतिषैव तमस्तरत्युपस्थेयोऽग्नी (३) नोपस्थेया (३) इत्याहुर्मनुष्यायेत्यै योऽहरहराहृत्यार्थेन याचति स इत्यै तमुपाच्छृत्यथ को देवानहरहर्याचिष्यतीति तस्मान्नोपस्थेयोऽथो खल्वारुराशिषे वै कं यजमानो यजत इत्येषा खलु वा (४१)

आहिताग्नेराशीर्यदग्निमुपतिष्ठते तस्मादुपस्थेयः प्रजापतिः पशून्सृजत ते सृष्टा अहोरात्रे प्राविशन् ताच्छन्दोभिरन्विन्दच्छन्दोभिरुपतिष्ठते स्वमेव तदन्विच्छति न

तत्र जाम्यंस्तीत्याहुयोरुहंरहरुपतिष्ठत इति यो वा अग्निं प्रत्यङ्मुपतिष्ठते प्रत्येनमोषति यः पराङ् विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति कवातिर्यङ्मिवोप तिष्ठेत नैनं प्रत्योषति न विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति॥ (४२)

सिक्तस्य सह भवति यो यत्कलु वै पशुभिस्त्रयोदश च॥७॥ [९]

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधतुर्यदग्रे। तत्त्वं बिभृहि पुनरा मदैतोस्तवाहं नाम बिभराण्यग्रे॥ मम नाम तव च जातवेदो वासंसी इव विवसानौ ये चरावः। आयुषे त्वं जीवसे वयं यथायथं वि परि दधावहे पुनस्ते। नमोऽग्नयेऽप्रतिविद्धाय नमोऽनाधृष्टाय नमः सम्राजै। अषाढो (४३)

अग्निर्वृहद्वया विश्वजिह्वसहन्त्यः श्रेष्ठो गन्धर्वः॥ त्वत्पितारो अग्रे देवास्त्वामा- हुतयस्त्वद्विवाचनाः। सं मामायुषा सं गौपत्येन सुहिते मा धाः॥ अयमग्निः श्रेष्ठतमोऽयं भगवत्तमोऽयं सहस्रसातमः। अस्मा अस्तु सुवीर्यम्॥ मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु। या इष्टा उषसो निमृचंश्च ताः सं दधामि हविषा घृतेन। पयस्वतीरोषधयः (४४)

पयस्वद्वीरुधां पयः। अपां पयसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र सः सृज॥ अग्रे व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छक्यं तन्मे राध्यताम्॥ अग्निं होतारमिह तं हुवे देवान् यज्ञियानिह यान् हवामहे॥ आ यन्तु देवाः सुमनस्यमाना वियन्तु देवा हविषो मे अस्या॥ कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तु यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति (४५)

वेधसः। पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू विमुञ्चताम्॥ अभिन्नो घर्मो जीरदानुर्यत आत्तस्तदगन् पुनः। इध्मो वेदिः परिधयंश्च सर्वं यज्ञस्याऽऽयुरनु सं चरन्ति॥ त्रयस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्त्रिरे य इमं यज्ञं स्वधया ददन्ते तेषां छिन्नं प्रत्येतदधामि स्वाहा घर्मो देवा अप्येतु॥ (४६)

अषाढ ओषधय उपचिन्वन्ति पञ्चत्वारिंशच्च॥४॥ [१०]

वैश्वानरो न ऊत्याऽऽप्र यातु परावतः। अग्निरुक्थेन वाहंसा॥ ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम्। अजस्रं घर्ममीमहे॥ वैश्वानरस्य दः सनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः। उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा। पृष्ठो दिवि पृष्ठो अग्निः पृथिव्यां पृष्ठो विश्वा ओषधीरा विवेश। वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः स नो दिवा स (४७)

रिषः पातु नक्तम्॥ जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशुं न गोपा इर्यः परिज्मा। वैश्वानर
ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥ त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी
अपृणा जायमानः। त्वं देवाः अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा। अस्माकमग्ने
मघवन्सु धारयानामि क्षत्रमजरः सुवीर्यम्। वयं जयेम शतिनः सहस्रिणं वैश्वानर (४८)

वाजमग्ने तवोतिभिः॥ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हिकं भुवनानामभिशीः। इतो
जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यंतते सूर्येण॥ अव ते हेडो वरुण नमोभिरवं यज्ञेभिरीमहे
हविर्भिः। क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेतो राजन्नेनाःसि शिश्रथः कृतानि॥ उदुत्तमं वरुण पाश-
मस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय। अथा वयमादित्य (४९)

व्रते तवानांगसो अदितये स्याम॥ दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः॥
सुरभि नो मुखां कर्त् प्र ण आयूःषि तारिषत्॥ आ दधिक्राः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य
इव ज्योतिषाऽपस्तताना। सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पृणक्तु मध्वा समिमा वचाःसि॥
अग्निर्मूर्धा भुवः। मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्रायन्तो हवामहे। आ तू न (५०)

उपं गन्तन॥ या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि। अस्मभ्यं
तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्॥ अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म
यच्छतु। अदितिः पात्वःहसः॥ महीमू षु मातरः सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम।
तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूचीः सुशर्माणमदितिः सुप्रणीतिम्॥ सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसः
सुशर्माणमदितिः सुप्रणीतिम्। देवीं नावः स्वरित्रामनांगसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये॥
इमाः सु नावमाऽरुहः शतारित्राः शतस्फ्याम्। अच्छिद्रां पारयिष्णुम्॥ (५१)

दिवा स सहस्रिणं वैश्वानराऽऽदित्य तू नोऽनेहसः सुशर्माणमेकात्रविंशतिश्च॥ ५॥ [११]

देवासुराः परा भूमिर्भूमिरुपप्रयन्तः सं पश्याम्ययंज्ञः सं पश्याम्यग्नि होत्रं मम नाम वैश्वानर एकादश॥ ११॥

देवासुराः क्रुद्धः सं पश्यामि सं पश्यामि नक्तमुपं गन्तनैकपञ्चाशत्॥ ५१॥

देवासुराः पारयिष्णुम्॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः॥१-५॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

सं त्वा॑ सिञ्चामि॒ यजु॑षा प्र॒जामायु॑र्धनं॒ च। बृ॒हस्पति॑प्रसूतो॒ यज॑मान इ॒ह मा रि॑षत्॥
 आज्य॑मसि सत्यम॑सि स॒त्यस्याध्य॑क्षमसि ह॒विर॑सि वैश्वान॒रं वैश्व॑देवमुत्पू॒तशु॑ष्म॒ः स॒त्यौजाः॑
 सहो॑ऽसि सह॑मानमसि सह॑स्वारा॒तीः सह॑स्वारा॒तीय॑तः सह॑स्व॒ पृ॒त॒नाः सह॑स्व॒ पृ॒त॒न्य॑तः।
 सह॑स्रवीर्यमसि॒ तन्मा॑ जि॒न्वाऽऽज्य॑स्याऽऽज्य॑मसि स॒त्यस्य॑ स॒त्यम॑सि स॒त्यायु॑- (१)

रसि स॒त्यशु॑ष्ममसि स॒त्येन॑ त्वा॒ऽभि घा॑रयामि॒ तस्य॑ ते भक्षीय
 पञ्चानां॑ त्वा वा॒तानां॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 पञ्चानां॑ त्व॒र्त॒नानां॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 पञ्चानां॑ त्वा दि॒शां य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 पञ्चानां॑ त्वा पञ्च॒जनानां॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 च॒रो॒स्त्वा पञ्च॑बिलस्य य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 ब्र॒ह्म॑णस्त्वा तेज॑से य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 क्ष॒त्रस्य॑ त्वौज॑से य॒न्त्राय॑ (२)

ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 वि॒शे त्वा॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 सु॒वीर्या॑य त्वा गृह्णामि सु॒प्रजा॒स्त्वाय॑ त्वा गृह्णामि रा॒यस्पोषा॑य त्वा गृह्णामि ब्र॒ह्मव॑र्च॒साय॑
 त्वा गृह्णामि भूर॑स्माक॒ः ह॒विर्दे॒वाना॑मा॒शिषो॑ यज॑मानस्य दे॒वानां॑ त्वा दे॒वता॑भ्यो गृह्णामि
 कामा॑य त्वा गृह्णामि॥ (३)

स॒त्यायु॑रोज॑से य॒न्त्राय॑ त्रय॑सि॒ः श॒च॥ ३॥

[१]

ध्रु॒वो॑ऽसि ध्रु॒वो॑ऽह॒ः संजा॑तेषु भूयासं
 धी॒र॒श्चेत्ता॑ वसु॒विदु॑ग्रो॑ऽस्यु॒ग्रो॑ऽह॒ः संजा॑तेषु भूयास-
 मु॒ग्र॒श्चेत्ता॑ वसु॒विद॑भिभूर॑स्यभिभूर॑ह॒ः संजा॑तेषु भूयास-
 म॒भिभू॑श्चेत्ता॑ वसु॒विद्यु॑नज्मि॒ त्वा ब्र॒ह्म॑णा॒ दैव्ये॑न ह॒व्याया॑स्मै वोढ॒वे जा॑तवेदः। इ॒न्धा॑नास्त्वा
 सु॒प्र॒ज॒सः सु॒वीरा॑ ज्यो॒र्गजी॑वेम बलि॒ह॒तो व॒यं ते॑॥ यन्मे॑ अ॒ग्रे अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ रि॒ष्या- (४)

द्य॒द्वा स्क॑न्दा॒दाज्य॑स्यो॒त वि॑ष्णो। तेन॑ ह॒न्मि स॒प॒त्नं दु॑र्म॒रायु॑मैनं॒ दधा॑मि नि॒र॒क्र॑त्या

उपस्थे। भूर्भुवः सुवरुच्छुष्मो अग्ने यजमानायैधि निशुष्मो अभिदासंते। अग्ने देवेद्ध मन्विद्ध
मन्द्रजिह्वामर्त्यस्य ते होतर्मूर्धन्ना जिघर्मि रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय मनोऽसि
प्राजापत्यं मनसा मा भूतेनाऽऽविश वागस्येन्द्री संपलक्षयणी (५)

वाचा मैन्द्रियेणाऽऽविश
वसन्तमृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
ग्रीष्ममृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
वर्षा ऋतूनां प्रीणामि ता मा प्रीताः प्रीणन्तु
शरदमृतूनां प्रीणामि सा मा प्रीता प्रीणातु
हेमन्तशिशिरावृतूनां प्रीणामि तौ मा प्रीतौ प्रीणीता-
मग्नीषोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान् भूयासम्-
ग्रेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासं (६)

दब्धिरस्यदब्धो भूयास-
ममुं दभेयमग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयास-
मिन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययैन्द्रियाव्यन्नादो भूयास-
मिन्द्रस्याहं देवयज्ययैन्द्रियावी भूयासं
महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं महिमानं गमेयमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान्
यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयम्॥ (७)

रिष्यात्संपलक्षयन्नादो भूयासः षट्त्रिंशच्च॥ ४॥

[२]

अग्निर्मा दुरिष्ठात् पातु सविताऽघशःसाद्यो मेऽन्ति दूरेऽरातीयति तमेतेन जेषः
सुरूपवर्षवर्ण एहीमान् भद्रान् दुर्याः अभ्येहि मामनुव्रता न्यु शीरूपाणि मृद्धमिड एह्यदित
एहि सरस्वत्येहि रन्तिरसि रमन्तिरसि सूनर्यसि जुष्टे जुष्टि तेऽशीयोपहूत उपहवं (८)

तैऽशीय सा मै सत्याशीरस्य यज्ञस्य भूयादरेडता मनसा तच्छकेयं यज्ञो दिवः
रोहतु यज्ञो दिव गच्छतु यो देवानः पन्थास्तेन यज्ञो देवाः अप्यैत्वस्मास्विन्द्र इन्द्रियं
दधात्वस्मान्नाय उत यज्ञाः संचन्तामस्मासु सन्त्वाशिषः सा नः प्रिया सुप्रतूर्तिर्मघोनी
जुष्टिरसि जुषस्व नो जुष्टा नो- (९)

ऽसि जुष्टि ते गमेयं मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञः समिमं दधातु।

बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम्॥ ब्रध्न पिन्वस्व ददतो मे मा क्षायि
कुर्वतो मे मोषदसत् प्रजापतेर्भागोऽस्यूर्जस्वान् पयस्वान् प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ
मे पाह्युदानव्यानौ मे पाह्यक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिल्लोके॥ (१०)

उपह्वं जथा नस्त्वा षट् च॥३॥

[३]

बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासं नराशंसस्याहं देवयज्यया पशुमान्
भूयासमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमग्नेरहमुज्जिति-
मनूजेषु५ सोमस्याहमुज्जितिमनूजेषमग्नेरहमुज्जितिमनूजेषमग्नीषोमयोरहमुज्जितिमनूजेष-
मिन्द्राग्नियोरहमुज्जितिमनूजेषमिन्द्रस्याहमु- (११)

ज्जितिमनूजेषं महेन्द्रस्याहमुज्जितिमनूजेषमग्नेः स्विष्टकृतोऽहमुज्जितिमनूजेषं वाजस्य मा
प्रसवेनोद्वाभेणोदग्रभीत्। अथा सपत्न्या इन्द्रो मे निग्राभेणाधरा५ अकः॥ उद्वाभं च निग्राभं
च ब्रह्म देवा अवीवृधन्। अथा सपत्न्यामिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्॥ एमा अगमन्नाशिषो
दोहकामा इन्द्रवन्तो (१२)

वनामहे धुक्षीमहि प्रजामिषम्॥ रोहितेन त्वाऽग्निर्देवतां गमयतु हरिभ्यां त्वेन्द्रो देवतां
गमयत्वेतशेन त्वा सूर्यो देवतां गमयतु वि ते मुञ्चामि रशना वि रश्मीन् वि योक्त्रा यानि
परिचर्तनानि धत्तादस्मासु द्रविणं यच्च भद्रं प्र णो ब्रूताद्वाग्धान् देवतासु॥ विष्णोः शंयोरहं
देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेय५ सोमस्याहं देवयज्यया (१३)

सुरेता रेतो धिषीय त्वष्टुरहं देवयज्यया पशूना५ रूपं पुषेयं देवानां पत्नीरग्निर्गृह-
पतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्र भूयासं वेदोऽसि वित्तिरसि विदेय
कर्मासि करुणमसि क्रियास५ सनिरसि सनितारसि सनेयं घृतवन्तं कुलायिन५ रायस्पोष५
सहस्रिणं वेदो ददातु वाजिनम्॥ (१४)

इन्द्रस्याहमिन्द्रवन्तः सोमस्याहं देवयज्यया चतुश्चत्वारि५ शच्च॥४॥

[४]

आ प्यायतां ध्रुवा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयज्यः। सूर्याया ऊधोऽदित्या उपस्थं उरुधारा
पृथिवी यज्ञे अस्मिन्॥ प्रजापतेर्विभान्नामं लोकस्तस्मिंस्त्वा दधामि सह यजमानेन सदसि
सन्मे भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः पूर्णमसि पूर्णं मे भूया अक्षितमसि मा मे क्षेष्टाः
प्राच्या दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तां दक्षिणायां (१५)

दिशि मासाः पितरो मार्जयन्तां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्जयन्तामुदीच्यां
 दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयन्तामूर्ध्वायां दिशि यज्ञः संवत्सरो यज्ञपतिर्मार्जयन्तां
 विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा गांयत्रेण छन्दसा पृथिवीमनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो
 विष्णोः क्रमोऽस्यभिशस्तिहा त्रैष्टुभेन छन्दसाऽन्तरिक्षमनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो
 विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतेन छन्दसा दिवमनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो
 विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभेन छन्दसा दिशोऽनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं
 द्विष्मः॥ (१६)

दक्षिणायां द्विष्मो विष्णोरेकात्रिंशच्च॥२॥

[५]

अगन्म सुवः सुवरगन्म सन्दृशंस्ते मा छिथिस् यत्ते तपस्तस्मै ते माऽऽवृक्षि सुभूरसि
 श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्मे धेहि वर्चोधा असि वर्चो मयि धेहीदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो
 दिग्भ्योऽस्यै दिवोऽस्मादन्तरिक्षादस्यै पृथिव्या अस्मादन्नाद्यान्निर्भजामि निर्भक्तः स यं
 द्विष्मः। (१७)

सं ज्योतिषाऽभूवमैन्द्रीमावृतमन्वावर्ते समहं प्रजया सं मया प्रजा समहं रायस्पोषेण
 सं मया रायस्पोषः समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासं वसुमान् यज्ञो वसीयान्
 भूयासमग्न आयूँषि पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। अरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्ने पवस्व
 स्वपां अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। (१८)

दधत् पोषं रयिं मयि। अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपतिना भूयासं
 सुगृहपतिर्मया त्वं गृहपतिना भूयाः शतं हिमास्तामाशिषमा शासे तन्तवे ज्योतिष्मतीं
 तामाशिषमाशासेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीं कस्त्वा युनक्ति स त्वा विमुञ्चत्वग्ने व्रतपते व्रतमचारिषं
 तदंशकं तन्मैऽराधि यज्ञो बभूव स आ (१९)

बभूव स प्र जज्ञे स वांवधे। स देवानामधिपतिर्बभूव सो अस्मां अधिपतीन् करोतु
 वयं स्याम पतयो रयीणाम्॥ गोमां अग्नेऽर्विमां अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सदमिदंप्रमृष्यः।
 इडांवां एषो असुर प्रजावान् दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान्॥ (२०)

द्विष्मः सुवीर्यं स आ पञ्चत्रिंशच्च॥४॥

[६]

यथा वै संमृतसोमा एवं वा एते संमृतयज्ञा यदंशपूर्णमासौ कस्य वाहं देवा

यज्ञमा गच्छन्ति कस्य वा न बहूनां यजमानानां यो वै देवताः पूर्वः परिगृह्णाति स एनाः श्वो भूते यजते एतद्वै देवानामायतनं यदाहवनीयोऽन्तराग्नी पशूनां गार्हपत्यो मनुष्याणामन्वाहार्यपचनः पितृणामग्निं गृह्णाति स्व एवायतने देवताः परिं (२१)

गृह्णाति ताः श्वो भूते यजते व्रतेन वै मेध्योऽग्निर्व्रतपतिर्ब्राह्मणो व्रतभृद् व्रतमुपैष्यन् ब्रूयादग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामीत्यग्निर्वै देवानां व्रतपतिस्तस्मा एव प्रतिप्रोच्यं व्रतमालभते बर्हिषा पूर्णमासे व्रतमुपैति वत्सैरमावास्यायामेतद्धेतयोरायतनमुपस्तीर्यः पूर्वश्चाग्निरपरश्चेत्याहुर्मनुष्यां (२२)

इत्वा उपस्तीर्णमिच्छन्ति किमु देवा येषां नवावसानमुपास्मिञ्चो यक्ष्यमाणे देवता वसन्ति य एवं विद्वानग्निमुपस्तृणाति यजमानेन ग्राम्याश्च पशवोऽवरुध्या आरण्याश्चेत्या-
हुर्यद्ग्राम्यानुपवसति तेन ग्राम्यानव रुन्धे यदारण्यस्याश्जाति तेनारण्यान् यदनाश्वानुपवसेत् पितृदेवत्यः स्यादारण्यस्याश्जातीन्द्रियं (२३)

वा आरण्यमिन्द्रियमेवाऽऽत्मन् धत्ते यदनाश्वानुपवसेत् क्षोधुकः स्याद्यदंशजीयाद्द्रो-
ऽस्य पशूनभिर्मन्येतापोऽश्जाति तन्नेवांशितं नेवानंशितं न क्षोधुको भवति नास्य रुद्रः पशूनभिर्मन्यते वज्रो वै यज्ञः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो यदनाश्वानुपवसति वज्रैणैव साक्षात्क्षुधं भ्रातृव्यं हन्ति॥ (२४)

परिं मनुष्यां इन्द्रियं साक्षात् त्रीणि च॥४॥ _____ [७]

यो वै श्रद्धामनारभ्य यज्ञेन यजते नास्येष्टाय श्रद्धधत्तेऽपः प्र णयति श्रद्धा वा आपः श्रद्धामेवाऽऽरभ्य यज्ञेन यजते उभयैऽस्य देवमनुष्या इष्टाय श्रद्धधत्ते तदाहुरति वा एता वत्रेदन्त्यति वाचं मनो वावैता नाति नेदन्तीति मनसा प्र णयतीत्यं वै मनो- (२५)

ऽनयैवेनाः प्र णयत्यस्कन्नहविर्भवति य एवं वेद यज्ञायुधानि सम्भरति यज्ञो वै यज्ञायुधानि यज्ञमेव तत्सम्भरति यदेकमेकं सम्भरेत् पितृदेवत्यानि स्युर्यत्सह सर्वाणि मानुषाणि द्वेद्वे सम्भरति याज्यानुवाक्ययोरेव रूपं करोत्यथो मिथुनमेव यो वै दशं यज्ञायुधानि वेदं मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते स्फ्य- (२६)

शं कपालानि चाग्निहोत्रहवणी च शूर्पं च कृष्णाजिनं च शम्या चोलूखलं च मुसलं च दृषच्चोपला चैतानि वै दशं यज्ञायुधानि य एवं वेदं मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते यो वै

देवेभ्यः प्रतिप्रोच्यं यज्ञेन यजते जुषन्तेऽस्य देवा हव्यः हविर्निरूप्यमाणमभि मन्त्रयेताग्निः
होतारमिह तः हुव इति (२७)

देवेभ्य एव प्रतिप्रोच्यं यज्ञेन यजते जुषन्तेऽस्य देवा हव्यमेष वै यज्ञस्य ग्रहो
गृहीत्वैव यज्ञेन यजते तदुदित्वा वाचं यच्छति यज्ञस्य धृत्या अथो मनसा वै प्रजा-
पतिर्यज्ञमतनुत् मनसैव तद्यज्ञं तनुते रक्षसांमनन्ववचाराय यो वै यज्ञं योग आगते युनक्ति
युक्ते युञ्जानेषु कस्त्वां युनक्ति स त्वां युनक्तित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवेन युनक्ति
युक्ते युञ्जानेषु॥ (२८)

वै मनः स्फ्य इति युनक्तेकादश च॥४॥ [८]

प्रजापतिर्यज्ञानसृजताग्निहोत्रं चाग्निष्टोमं च पौर्णमासीं चोक्थ्यं चामावास्यां चातिरात्रं
च तानुदमिमीत् यावदग्निहोत्रमासीत् तावानग्निष्टोमो यावती पौर्णमासी तावानुक्थ्यो
यावत्यमावास्या तावानतिरात्रो य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति यावदग्निष्टोमेनोपाप्नोति
तावदुपाऽऽप्नोति य एवं विद्वान् पौर्णमासीं यजते यावदुक्थ्येनोपाप्नोति (२९)

तावदुपाऽऽप्नोति य एवं विद्वानमावास्यां यजते यावदतिरात्रेणोपाप्नोति तवदुपाऽऽ-
प्नोति परमेष्ठिनो वा एष यज्ञोऽग्र आसीत् तेन स परमां काष्ठांमगच्छत् तेन प्रजापतिं
निरवासाययत् तेन प्रजापतिः परमां काष्ठांमगच्छत् तेनेन्द्रं निरवासाययत् तेनेन्द्रः परमां
काष्ठांमगच्छत् तेनाग्नीषोमौ निरवासाययत् तेनाग्नीषोमौ परमां काष्ठांमगच्छतां य (३०)

एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते परमामेव काष्ठां गच्छति यो वै प्रजातेन यज्ञेन
यजते प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते द्वादश मासाः संवत्सरो द्वादश द्वन्द्वानि दर्शपूर्ण-
मासयोस्तानि सम्पादानीत्याहुर्वत्सं चोपावसृजत्युखां चार्धिं श्रयत्यव च हन्ति दृषदौ च
समाहन्त्यधिं च वपते कपालानि चोपं दधाति पुरोडाशं चा- (३१)

धिश्रयत्याज्यं च स्तम्बयजुश्च हरत्यभि च गृह्णाति वेदिं च परिगृह्णाति पत्नीं च सं-
नहति प्रोक्षणीश्चाऽऽसादयत्याज्यं चैतानि वै द्वादश द्वन्द्वानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि य
एव सम्पाद्य यजते प्रजातेनैव यज्ञेन यजते प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते॥ (३२)

उक्थ्येनोपाप्त्यगच्छतां यः पुरोडाशं च चत्वारिंशच्च॥४॥ [९]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहं संजातेषु भूयासमित्याह ध्रुवानेवैनान् कुरुत उग्रोऽस्युग्रो-
 ऽहं संजातेषु भूयासमित्याहाप्रतिवादिन एवैनान्कुरुतेऽभिभूरस्यभिभूरहं संजातेषु
 भूयासमित्याह य एवैनं प्रत्युत्पिपीते तमुपास्यते युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येनेत्याहैष वा
 अग्रेर्योगस्तेनै- (३३)

वैनं युनक्ति यज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः सुवर्गं लोकमायन् यज्ञस्य व्यृद्धेनासुरान्
 पराभावयन् यन्मै अग्रे अस्य यज्ञस्य रिष्यादित्याह यज्ञस्यैव तथ्समृद्धेन यजमानः
 सुवर्गं लोकमैति यज्ञस्य व्यृद्धेन भ्रातृव्यान् परां भावयत्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुप
 सादयेद्यज्ञमुखं वा अग्निहोत्रं ब्रह्मैता व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म (३४)

कुरुते संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवोपसादयेद् ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णाति
 दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्यालभमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवीष्यासादयेद्यज्ञमुखं वै
 दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि ब्रह्मैता व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते संवत्सरे पर्यागत
 एताभिरेवासादयेद् ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णाति यद्वै यज्ञस्य साम्ना क्रियते
 राष्ट्रं (३५)

यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यदृचा विशं यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छत्यथ ब्राह्मणोऽनाशीर्केण यज्ञेन
 यजते सामिधेनीरनुवक्ष्यन्नेता व्याहृतीः पुरस्ताद्दध्याद् ब्रह्मैव प्रतिपदं कुरुते तथा ब्राह्मणः
 सार्शीर्केण यज्ञेन यजते यं कामयेत् यजमानं भ्रातृव्यमस्य यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति तस्यैता
 व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्यायां दध्याद् भ्रातृव्यदेवत्यां वै पुरोऽनुवाक्यां भ्रातृव्यमेवास्य यज्ञस्या-
 (३६)

ऽऽशीर्गच्छति यान् कामयेत् यजमानान्त्समावत्येनान् यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति
 तेषामेता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्याया अर्धर्चं एकां दध्याद्याज्यायै पुरस्तादेकां याज्याया
 अर्धर्चं एकां तथैनान्त्समावती यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वर्षत्येवं
 यज्ञो यजमानाय वर्षति स्थलयोदकं परिगृह्णत्याशिषा यज्ञं यजमानः परिगृह्णाति
 मनोऽसि प्राजापत्यं (३७)

मनसा मा भूतेनाऽऽविशेत्याह मनो वै प्राजापत्यं प्राजापत्यो यज्ञो मन एव यज्ञमात्मन्
 धत्ते वागस्यैन्द्री संपन्नक्षयणी वाचा मैन्द्रियेणाऽऽविशेत्याहैन्द्री वै वाग्वाचमेवैन्द्रीमात्मन्
 धत्ते॥ (३८)

तेनेव ब्रह्मं राष्ट्रमेवास्यं यज्ञस्यं प्राजापत्यं पट्विंशच्च॥६॥ [१०]

यो वै संसदशं प्रजापतिं यज्ञमन्वायत्तं वेदं प्रति यज्ञेन तिष्ठति न यज्ञाद् भ्रंशत आ श्रावयेति चतुरक्षरमस्तु श्रौषडिति चतुरक्षरं यजेति द्व्यक्षरं ये यजामह इति पञ्चाक्षरं द्व्यक्षरो वषट्कार एष वै संसदशः प्रजापतिर्यज्ञमन्वायत्तो य एवं वेदं प्रति यज्ञेन तिष्ठति न यज्ञाद् भ्रंशते यो वै यज्ञस्य प्रायणं प्रतिष्ठा- (३९)

मुदयनं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्ठेन यज्ञेन सङ्गृह्णां गच्छत्या श्रावयास्तु श्रौषड्यज्ञं ये यजामहे वषट्कार एतद्वै यज्ञस्य प्रायणमेषा प्रतिष्ठैतदुदयनं य एवं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्ठेन यज्ञेन सङ्गृह्णां गच्छति यो वै सूनृतायै दोहं वेदं दुह एवैनौ यज्ञो वै सूनृताऽऽ- श्रावयेत्यैवैनौमहदस्तु (४०)

श्रौषडित्युपावांस्त्रायजेत्युदनेषीधे यजामह इत्युपांसद्वषट्कारेण दोग्ध्येष वै सूनृतायै दोहो य एवं वेदं दुह एवैनौ देवा वै सूत्रमांसतु तेषां दिशोऽदस्यन्त एतामाद्रां पङ्क्तिमपश्यन्ना श्रावयेति पुरोवातमजनयन्नस्तु श्रौषडित्यब्रं समप्लावयन् यजेति विद्युत- (४१)

मजनयन् ये यजामह इति प्रावर्षयन्नभ्यस्तनयन् वषट्कारेण ततो वै तेभ्यो दिशः प्राप्यायन्त य एवं वेदं प्रास्मै दिशः प्यायन्ते प्रजापतिं त्वेवेदं प्रजापतिस्त्वं वेदं यं प्रजापतिर्वेदं स पुण्यो भवत्येष वै छन्दस्यः प्रजापतिरा श्रावयास्तु श्रौषड्यज्ञं ये यजामहे वषट्कारो य एवं वेदं पुण्यो भवति वसन्त- (४२)

मृतूनां प्रीणामीत्याहर्तवो वै प्रयाजा ऋतूनेव प्रीणाति तैऽस्मै प्रीता यथापूर्वं कल्पन्ते कल्पन्तेऽस्मा ऋतवो य एवं वेदाग्नीषोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान् भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वै यज्ञश्चक्षुष्मान् ताभ्यामेव चक्षुरात्मन् धत्तेऽग्नेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासमित्याहाग्निर्वै देवानामन्नादस्तेनैवा- (४३)

ऽन्नाद्यमात्मन् धत्ते दब्धिरस्यदब्धो भूयासमुं दंभेयमित्याहैतया वै दब्ध्या देवा असुरानदभ्रुवन् तयैव भ्रातृव्यं दभ्रोत्यग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वा इन्द्रो वृत्रमहन् ताभ्यामेव भ्रातृव्यं स्तृणुत इन्द्राग्नियोरहं देवयज्ययैन्द्रियाव्यन्नादो भूयासमित्याहेन्द्रियाव्येवान्नादो भवतीन्द्रस्या- (४४)

ऽहं देवयज्ययैन्द्रियावी भूयासमित्याहेन्द्रियाव्येव भवति महेन्द्रस्याहं देवयज्यया

जेमानं महिमानं गमेयमित्याह जेमानमेव महिमानं गच्छत्यग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्यया-
ऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याहाऽऽयुरेवाऽऽत्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति॥ (४५)

प्रतिष्ठामह्वस्तु विद्युतं वसन्तमेवेन्द्रस्याऽष्टात्रिंशच्च॥७॥ [११]

इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः। अस्माकमस्तु केवलः॥ इन्द्रं नरो नेमधिता
हवन्ते यत्पार्या युनजन्ते धियस्ताः। शूरो नृपाता शवंसश्चकान आ गोमति ब्रजे भञ्जा त्वं
नः॥ इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु। इन्द्र तानि त आ वृणे॥ अनु ते दायि
मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये। अनु (४६)

क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये॥ आ यस्मिन्त्सुप्त वासुवास्तिष्ठन्ति
स्वारुहो यथा। ऋषिर्ह दीर्घश्रुतम् इन्द्रस्य घर्मो अतिथिः॥ आमासु पक्वमेरय आ
सूर्यं रोहयो दिवि। घर्म न सामन्तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे गिरः॥ इन्द्रमिद्राथिनो
बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः। इन्द्रं वाणीरनूषत॥ गायन्ति त्वा गायत्रिणो- (४७)

ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः। ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतुवुद्धं शमिव येमिरे॥ अहोमुचे प्र भरेमा
मनीषामोषिष्ठदाव्ने सुमतिं गृणानाः। इदमिन्द्र प्रति हव्यं गृभाय सत्याः संतु यजमानस्य
कामाः॥ विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः। अहंसो यत्र पीपरद्यथा
नो नावेव यान्तमुभयै हवन्ते॥ प्र सम्राजं प्रथममध्वराणां- (४८)

महोमुचं वृषभं यज्ञियानाम्। अपां नपातमश्विना हयन्तमस्मिन्नर इन्द्रियं धत्तमोजः॥
वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः। अधस्पदं तमी कृधि यो अस्मा अभिदासति॥
इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चरषणीनाम्। अपानुदो जनममित्रयन्तमुरु देवेभ्यो
अकणोरु लोकम्॥ मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत - (४९)

आ जंगामा परस्याः। सूकं सशायं पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताढि वि
मृधो नुदस्व॥ वि शत्रून् वि मृधो नुद वि वृत्रस्य हनू रुज। वि मन्युमिन्द्र भामितो-
ऽमित्रस्याभिदासतः॥ त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम्। हुवे नु शक्रं
पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः॥ मा ते अस्या (५०)

सहसावन् परिष्ठावघायं भूम हरिवः परादै। त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तवं प्रियासः
सूरिषु स्याम। अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम्। ब्रह्माण इन्द्रं

म॒ह्यन्तो अ॒र्कैरव॑र्धय॒न्नह॑ये हन्त॒वा उ॑॥ वृ॒ष्णे यत् ते॒ वृष॑णो अ॒र्कमर्चा॑निन्द्र॒ ग्रावा॑णो
अदि॑तिः स॒जोषाः॑। अ॒न॒श्वासो॒ ये प॒वयो॑ऽर॒था इन्द्रै॑षिता अ॒भ्यव॑र्तन्त॒ दस्यून्॑॥ (५१)

वृत्र॑हत्येऽनुं॒ गाय॑त्रिणौ॑ऽध्वरा॑णौ परा॑वतो॒ऽस्यामु॑ष्टाच॑त्वारि॒शच्च॑॥६॥ [१२]

सं त्वां सि॒श्रामि ध्रु॒वौस्य॑ग्निर्मा ब॒र्हिषो॑ऽहमा॒प्याय॑ताम॒गन्म॒ यथा॒ वै यो वै श्र॑द्धां प्र॒जाप॑तिर्य॒ज्ञान् ध्रु॒वौसी॑त्याह॒ यो वै सं॑प्त॒दश॑मिन्द्र॒ वो
द्वाद॑श॥१२॥

सं त्वां ब॒र्हिषो॑ऽहं यथा॒ वा ए॒वं वि॒द्वाञ्छो॑प॒द्मं स॒हसा॑व॒त्रेक॑पञ्चा॒शत्॥५१॥

सं त्वां सि॒श्रामि॒ दस्यून्॑॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः समाप्तः॥१-६॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

पाकयज्ञं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उपां तिष्ठन्त इडा खलु वै पाकयज्ञः सैषाऽन्तरा प्रयाजानूयाजान् यजमानस्य लोकेऽवहिता तामाह्रियमाणामभि मन्त्रयेत् सुरूपवर्षवर्ण एहीति पशवो वा इडा पशूनेवोप ह्वयते यज्ञं वै देवा अदुहन् यज्ञोऽसुराः अदुहत् तेऽसुरा यज्ञदुग्धाः पराऽभवन् यो वै यज्ञस्य दोहं विद्वान् (१)

यजतेऽप्यन्यं यजमानं दुहे सा मे सत्याऽऽशीरस्य यज्ञस्य भूयादित्याहैष वै यज्ञस्य दोहस्तेनैवेनं दुहे प्रत्ता वै गौर्दुहे प्रत्तेडा यजमानाय दुह एते वा इडांयै स्तना इडोपहूतेति वायुर्वथ्सो यर्हि होतेडामुपह्वयेत् तर्हि यजमानो होता रमीक्षमाणो वायुं मनसा ध्यायेन्- (२)

मात्रे वथ्समुपावसृजति सर्वेण वै यज्ञेन देवाः सुवर्गं लोकमायन् पाकयज्ञेन मनुरश्राम्यथ्सेडा मनुमुपावर्तत तान्देवासुरा व्यह्वयन्त प्रतीचीं देवाः पराचीमसुराः सा देवानुपावर्तत पशवो वै तद्देवानवृणत पशवोऽसुरानजहुर्य कामयेतापशुः स्यादिति पराचीं तस्येडामुपह्वयेतापशुरेव भवति यं (३)

कामयेत पशुमान्थस्यादिति प्रतीचीं तस्येडामुपह्वयेत पशुमानेव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा इडामुपह्वयेत् य इडामुपह्वयाऽऽत्मानमिडायामुपह्वयेतेति सा नः प्रिया सुप्रतूर्तिर्मघोनीत्याहेडामेवोपह्वयाऽऽत्मानमिडायामुप ह्वयते व्यस्तमिव वा एतद्यज्ञस्य यदिडा सामि प्राश्नन्ति (४)

सामि मूर्जयन्त एतत् प्रति वा असुराणां यज्ञो व्यच्छिद्यत ब्रह्मणा देवाः समदधुर्बृहस्पतिस्तनुतामिमं न इत्याह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञः सन्दधाति विच्छिन्नं यज्ञः समिमं दधात्वित्याह सन्तत्ये विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह सन्तत्येव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति यां वै (५)

यज्ञे दक्षिणां ददाति तामस्य पशवोऽनु सङ्ग्रामन्ति स एष ईजानोऽपशुर्भावुको यजमानेन खलु वै तत्कार्यमित्याहुयथा देवत्रा दत्तं कुर्वीताऽऽत्मन् पशून् रमयेतेति ब्रध्र पिन्वस्वेत्याह यज्ञो वै ब्रध्रो यज्ञमेव तन्महयत्यथो देवत्रैव दत्तं कुरुत आत्मन् पशून् रमयते

ददतो मे मा क्षायीत्याहाक्षितिमेवोपैति कुर्वतो मे मोषं दसदित्याह भूमानमेवोपैति॥ (६)

विद्वान्ध्याये च प्राञ्जन्ति यां वै म एकात्रविंशतिश्च॥६॥ [१]

सः श्रवा ह सौवर्चनसस्तुमिञ्मौषोदितिमुवाच यत्सन्निगा होताऽभूः कामिडामुपा-
ह्वा इति तामुपाह्व इति होवाच या प्राणेन देवान् दाधार व्यानेन मनुष्यान्पानेन पितृनि-
छिनत्ति सा न छिनत्ती (३) इति छिनत्तीति होवाच शरीरं वा अस्यै तदुपाह्वथा इति
होवाच गौर्वा (७)

अस्यै शरीरं गां वाव तौ तत्पर्यवदतां या यज्ञे दीयते सा प्राणेन देवान् दाधार यया
मनुष्या जीवन्ति सा व्यानेन मनुष्यान् यां पितृभ्यो घ्नन्ति साऽपानेन पितृन् य एवं वेदं
पशुमान् भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवतीत्यन्नं वा अस्यै
त- (८)

दुपाह्वथा इति होवाचौषधयो वा अस्या अन्नमौषधयो वै प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्या
भवन्ति य एवं वेदोन्नादो भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति
प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपाह्वथा इति होवाचेयं वा अस्यै प्रतिष्ठे- (९)

यं वै प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठत्यथ
वै तामुपाह्व इति होवाच यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्तीति छिनत्ति सा
न छिनत्ती (३) इति न छिनत्तीति होवाच प्र तु जनयतीत्येष वा इडामुपाह्वथा इति
होवाच वृष्टिर्वा इडा वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्ति य एवं वेद प्रैव
जायतेऽन्नादो भवति॥ (१०)

गौर्वा अस्यै तत् प्रतिष्ठाऽह्वथा इति विंशतिश्च॥८॥ [२]

परोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये यद्यजते य एव देवाः परोक्षमिज्यन्ते
तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद् ब्राह्मणास्तानेव तेन प्रीणात्यथो
दक्षिणैवास्यैषाऽथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधाति यद्वै यज्ञस्यं क्रूरं यद्विलिष्टं तदन्वाहार्येणा-
(११)

न्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं देवदूता वा एते यदृत्विजो यदन्वाहार्यमाहरति
देवदूतानेव प्रीणाति प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत्स रिरिचानोऽमन्यत् स
एतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत् तमात्मन्नधत् स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यो यस्यैव

विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते साक्षादेव प्रजापतिमृधोत्यपरिमितो निरूप्योऽपरिमितः
प्रजापतिः प्रजापते- (१२)

रास्यै देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एतं प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन्
तमन्वाहरन्त ततो देवा अभवन् परासुरा यस्यैव विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते भवत्यात्मना
परास्य भ्रातृव्यो भवति यज्ञेन वा इष्टी पक्वेन पूर्ती यस्यैव विदुषोऽन्वाहार्य आह्रियते स
त्वेष्टापूर्ती प्रजापतेर्भागोऽसी- (१३)

त्याह प्रजापतिमेव भागधेयेन समर्धयत्यूर्जस्वान् पयस्वानित्याहोर्जमेवास्मिन्
पयो दधाति प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाहीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते-
ऽक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिल्लोक इत्याह क्षीयते वा अमुष्मिल्लोके-
ऽन्नमितः प्रदानं ह्यमुष्मिल्लोके प्रजा उपजीवन्ति यदेवमभिमृशत्यक्षितिमेवैनद्रमयति
नास्यामुष्मिल्लोकेऽन्नं क्षीयते॥ (१४)

अन्वाहार्येण प्रजापतेरसि ह्यमुष्मिल्लोके पञ्चदश च॥४॥ [३]

बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासमित्याह बर्हिषा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत
तेनैव प्रजाः सृजते नराशंसस्याहं देवयज्यया पशुमान् भूयासमित्याह नराशंसैव
प्रजापतिः पशूनसृजत तेनैव पशून्सृजतेऽग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्ययाऽऽयुष्मान् यज्ञेन
प्रतिष्ठां गमेयमित्याहाऽऽयुरेवाऽऽत्मन् धत्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति दर्शपूर्णमासयोर्- (१५)

वै देवा उज्जितिमनूदंजयन् दर्शपूर्णमासाभ्यामसुरानपानुदन्ताग्नेरहमुज्जिति-
मनूज्जैमित्याह दर्शपूर्णमासयोरेव देवतानां यजमान उज्जितिमनूज्जयति दर्शपूर्णमासाभ्यां
भ्रातृव्यानप नुदते वाजवतीभ्यां व्यूहत्यन्नं वै वाजोऽन्नमेवावर्तुन्धे द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यो वै
यज्ञस्य द्वौ दोहौ विद्वान् यजंत उभयत - (१६)

एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्चैष वा अन्यो यज्ञस्य दोह इडायां मन्यो यरहि होता
यजमानस्य नाम गृह्णीयात् तर्हि ब्रूयादेमा अग्नन्नाशिषो दोहंकामा इति सःस्तुता
एव देवता दुहेऽथो उभयत एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्ठाच्च रोहितेन त्वाऽग्निर्देवता
गमयत्वित्याहैते वै देवाश्वा - (१७)

यजमानः प्रस्त्रो यदेतैः प्रस्त्रं प्रहरति देवाश्चैरेव यजमानं सुवर्गं लोकं गमयति

वि तै मुञ्चामि रश्ना वि रश्मीनित्याहैष वा अग्नेर्विमोकस्तेनैवेन वि मुञ्चति विष्णोः शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रति तिष्ठति सोमस्याहं देवयज्यया सुरता - (१८)

रेतो धिषीयेत्याह सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेत आत्मन् धत्ते त्वष्ट्रहं देवयज्यया पशूनां रूपं पुषेयमित्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृत्तेनैव पशूनां रूपमात्मन् धत्ते देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्र भूयासमित्याहेतस्माद्वै मिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन (१९)

प्राजायत तस्मादेव यजमानो मिथुनेन प्र जायते वेदोऽसि वित्तिरसि विदेयेत्याह वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त तद्वेदस्य वेदत्वं यद्यद् भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत् तस्य नाम गृहीयात् तदेवास्य सर्वं वृद्धे घृतवन्तं कुलायिनं रायस्पोषं सहस्रिणं वेदो दंदातु वाजिनमित्याह प्र सहस्रं पशूनां प्रोत्यास्य प्रजायां वाजी जायते य एवं वेद॥ (२०)

दर्शपूर्णमासयोरुभयतो देवाश्चाः सुरतः प्रजापतिर्मिथुनेनाऽऽप्नोत्यष्टौ च॥६॥ [४]

ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञोऽनु रिच्यते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजा ध्रुवामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजा आ प्यायतां ध्रुवा घृतेनेत्याह ध्रुवामेवाऽऽप्याययति तामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यजमानो यजमानं प्रजाः प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिंस्त्वा दधामि सह यजमानेन - (२१)

त्याहायं वै प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मिन्नेवेन दधाति सह यजमानेन रिच्यत इव वा एतद्यद्यजते यद्यजमानभागं प्राश्नात्यात्मानमेव प्रीणात्येतावान् वै यज्ञो यावान् यजमानभागो यज्ञो यजमानो यद्यजमानभागं प्राश्नाति यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयत्येतद्वै सूयवंसु सोदकं यद्वरुहिश्चाऽऽपश्चेतद् (२२)

यजमानस्याऽऽयतनं यद्वेदिर्यत् पूर्णपात्रमन्तर्वेदि निनयति स्व एवाऽऽयतने सूयवंसु सोदकं कुरुते सदांसि सन्मे भूया इत्याहाऽऽपो वै यज्ञ आपोऽमृतं यज्ञमेवामृतमात्मन्धत्ते सर्वाणि वै भूतानि व्रतमुपयन्तमनूप यन्ति प्राच्या दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तामित्याहैष वै दर्शपूर्णमासयोरवभृथो (२३)

यान्येवैनं भूतानि व्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव सहावभृथमवैति विष्णुमुखा वै

देवाश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपज्य्यमभ्यजयन् यद्विष्णुकृमान् क्रमते विष्णुरेव भूत्वा यजमानश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपज्य्यमभि जयति विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहेत्याह गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं जागती द्यौरानुष्टुभीर्दिशश्छन्दोभिरेवेमाँल्लोकान् यथापूर्वमभि जयति॥ (२४)

इत्येतदंबुधो दिशः सुप्त च॥४॥

[५]

अगन्म सुवः सुवर्गन्मेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति सन्दृशस्ते मा छिंत्सि यत्ते तपस्तस्मै ते मा वृक्षीत्याह यथायजुरेवैतथ्सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा अस्यायुर्म धेहीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्चवते यो (२५)

विष्णुकृमान् क्रमते सुवर्गाय हि लोकाय विष्णुकृमाः क्रम्यन्ते ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे विष्णुकृमान् क्रमेत् य इमाँल्लोकान् भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहेदित्येष वा अस्य लोकस्य प्रत्यवरोहो यदाहेदमहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्योऽस्यै दिव इतीमानेव लोकान्भ्रातृव्यस्य संविद्य पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहति सं (२६)

ज्योतिषाऽभूवमित्याहस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्यैन्द्रीमावृतमन्वावर्त इत्याहासौ वा आदित्य इन्द्रस्तस्यैवाऽऽवृतमनु पर्यावर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु पर्यावर्तते तस्माद्वक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरोऽथो आदित्यस्यैवाऽऽवृतमनु पर्यावर्तते समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याहाऽऽशिष- (२७)

मेवैतामा शास्ते समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासमित्याह यथायजुरेवैतद्वसुमान् यज्ञो वसीयान् भूयासमित्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते बहु वै गार्हपत्यस्यान्ते मिश्रमिव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां गार्हपत्यमुप तिष्ठते पुनात्येवाग्निं पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपत् इत्याह (२८)

यथायजुरेवैतच्छ्रुतं हिमा इत्याह शतं त्वां हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोति तामाशिषमा शासे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात् तेजस्यैवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते तामाशिषमा शासेऽमुष्मे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो (२९)

जातः स्यात् तेज एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति यो वै यज्ञं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स त्वा वि मुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवेनं

युनक्तिं प्रजापतिना वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं प्रदहोऽग्रे व्रतपते
व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव (३०)

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति न नि वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य
पुनरालम्भं विद्वान् यजते तमभि नि वर्तते यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य
पुनरालम्भस्तेनैवेनं पुनरालभतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य आहिताग्निः सन्नसभः पशवः
खलु वै ब्राह्मणस्य सभेष्वा प्राङ्मुक्तम्यं ब्रूयाद्भोमाः अग्रेऽविमाः अश्वी यज्ञ इत्यव सभाः
रुन्धे प्र सहस्रं पशूनां प्रोत्यास्यं प्रजायां वाजी जायते॥ (३१)

यः स माशिषं गृहपतु इत्याहु यस्य पुत्रो व्रतमेव खलु वै चतुर्विंशतिश्च॥७॥ [६]

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः। केतपूः केतं नः पुनातु
वाचस्पतिर्वाचं मद्यं स्वदाति नः॥ इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वेध्यात्॥ वाजस्य
नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे। यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्या
नो देवः सविता धर्मं साविषत्॥ अ- (३२)

पस्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवथ वाजिनः॥ वायुर्वा त्वा मनुर्वा
त्वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः। ते अग्रे अश्वमायुञ्जन्ते अस्मिञ्जवमादधुः॥ अपा नपादाशुहेमन्
य ऊर्मिः ककुद्भान् प्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजः सेत्॥ विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः
क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमस्यङ्को न्यङ्कावभितो रथं यौ ध्वान्तं वाताग्रमनु सञ्चरन्तौ
दूरेहेतिरिन्द्रियावा न्यतूत्री ते नोऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु॥ (३३)

अप्सु न्यङ्को पञ्चदश चा॥२॥ [७]

देवस्याहः सवितुः प्रसवे बृहस्पतिना वाजजिता वाजं जेषं देवस्याहः सवितुः प्रसवे
बृहस्पतिना वाजजिता वर्षिष्ठं नाकः रुहेयमिन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयतेन्द्रो
वाजं मजयित्। अश्वाजनि वाजिनि वाजेषु वाजिनीवत्यश्वा न्यसमथ्सु वाजय॥ अर्वाऽसि
सप्तिरसि वाज्यसि वाजिनो वाजं धावत मरुता प्रसवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वनः
स्कन्नीत् (३४)

काष्ठा गच्छत वाजैवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः॥ अस्य मध्वः
पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः॥ ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु

वाजिनः॥ मितद्रवः सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवः। महो ये रत्नं समिथेषु जभ्रिरे शं
नो भवन्तु वाजिनो हवेषु॥ देवताता मितद्रवः स्वर्काः। जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि
सर्नम्यस्मद्युयवन्न- (३५)

मीवाः॥ एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिक्क्ष आसनिं। क्रतुं
दधिक्रा अनु सन्तर्वीत्वत् पथामङ्काः स्यन्वापनीफणत्॥ उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं
न वेरनु वाति प्रगर्धिनः। श्येनस्यैव ध्रजतो अङ्गसं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरित्रतः॥
आ मा वाजस्य प्रसवो जंगम्यादा द्यावापृथिवी विश्वशम्भू। आ मा गन्तां पितरां (३६)

मातरा चाऽऽमा सोमो अमृतत्वाय गम्यात्॥ वाजिनो वाजजितो वाजं सरिष्यन्तो
वाजं जेष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमव जिघ्रत वाजिनो वाजजितो वाजं ससृवांसो
वाजं जिगिवांसो बृहस्पतेर्भागे नि मृद्वमियं वः सा सत्या सन्धाऽभूद्यामिन्द्रैण
समधध्वमर्जीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वम्॥ (३७)

स्कन्धोत युयवन्तिरा द्विचत्वारिंशच्च॥४॥

[८]

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो रोहाव रोहाव हि सुवरहं
नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजंश्च प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्जिन्यश्वा-
ऽऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च। आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन
कल्पतामपानो - (३८)

यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां
मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां
सुवर्देवा अंगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम समहं प्रजया सं मया प्रजा समहं
रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषोऽन्नाय त्वाऽन्नाद्याय त्वा वाजाय त्वा वाजजित्यायै त्वा-
ऽमृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि॥ (३९)

अपानो वाजाय नवं च॥२॥

[९]

वाजस्येमां प्रसवः सुषुवे अग्रे सोमं राजानमोषधीष्वप्सु। ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु
वयं राष्ट्रे जाग्रियाम पुरोहिताः॥ वाजस्येदं प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः।
स विराजं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे॥ वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये
दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट्। अदिथ्सन्तं दापयतु प्रजानन् रयिं (४०)

च नः सर्ववीरां नि यच्छतु॥ अग्रे अच्छा वदेह नः प्रति नः सुमनां भव। प्र णो यच्छ भुवस्पते धनुदा असि नस्त्वम्॥ प्र णो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः। प्र देवाः प्रोत सूनृता प्र वाग्देवी ददातु नः॥ अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय। वाचं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं (४१)

च वाजिनम्॥ सोमं राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे। अदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवैऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यज्ञेणाग्रेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि॥ (४२)

रयिं सवितारं पट्विरशच्च॥३॥

[१०]

अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदश्विनौ द्वाक्षरेण प्राणापानावुदजयतां विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रौल्लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत् पूषा पञ्चाक्षरेण पङ्क्तिमुदजयद्धाता षडक्षरेण षडृतूनुदजयन्मरुतः सप्ताक्षरेण सप्तपदां शक्ररीमुदजयन् बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयन्मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं स्तोममुदजय- (४३)

द्वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयदिन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयद् विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन् वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं स्तोममुदजयन् रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशं स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशं स्तोममुदजयन्नादितिः षोडशाक्षरेण षोडशं स्तोममुदजयत् प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशं स्तोममुदजयत्॥ (४४)

अजयत् पट्वित्वरिंशच्च॥२॥

[११]

उपयामगृहीतोऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽस्यप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः। दैव्यः कोशः (४५)

समुज्जितः। तेषां विशिप्रियाणामिषमूर्जं समग्रभीमेष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अपां रसमुद्वयसं सूर्यरश्मिं समाभृतम्। अपां रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमेष ते

योनिरिन्द्राय त्वा॥ अया विष्ठा जूनयन्कर्वराणि स हि घृणिरुरुर्वराय गातुः। स प्रत्युदैद्धरुणो मध्वो अग्रं स्वायां यत्तनुवां तनूमैरयत। उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः प्रजापतये त्वा॥ (४६)

कोशस्तनुवां त्रयोदश च॥२॥

[१२]

अन्वह मासा अन्विद्वनान्यन्वोषधीरनु पर्वतासः। अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम्॥ अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सुत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यै। अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृष्यै॥ इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहमश्रवम्। न ह्यस्या अपरं च न जरसा (४७)

मरते पतिः॥ नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेरऋते। यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति॥ यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् ऋतुना पर्यभूषत्। यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृमणस्यं म्हा स जनासु इन्द्रः॥ आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यथ्समरन्त सेनाः। पताति दिद्युत्रयस्य बाहुवोर्मा ते (४८)

मनो विष्वद्वियग्विचारीत्॥ मा नो मर्धोरा भरा दद्धि तन्नः प्र दाशुषे दातवे भूरि यत् तै। नव्ये देष्णे शस्ते अस्मिन् तं उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः॥ आ तू भर माकिरेतत् परिष्ठाद्विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम्। इन्द्र यत् ते माहिंनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्च (४९)

प्र यन्धि॥ प्रदातारं हवामह इन्द्रमा हविषां वयम्। उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वाऽऽप्र यच्छु दक्षिणादोत सव्यात्॥ प्रदाता वज्री वृषभस्तुराषाद्दुष्मी राजा वृत्रहा सौमपावा। अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्याथा भव यजमानाय शं योः॥ इन्द्रः सुत्रामा स्ववां अवोभिः समुडीको भवतु विश्ववेदाः। बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य (५०)

पतयः स्याम॥ तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम। स सुत्रामा स्ववां इन्द्रो अस्मे आराचिद्वेषः सनुतर्युयोतु॥ रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम॥ प्रो प्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत। अभीकै चिदु लोकृथ्सङ्गे समथ्सु वृत्रहा। अस्माकं बोधि चोदिता नभन्तामन्यकेषाम्। ज्याका अधि धन्वसु॥ (५१)

जरसा मा ते हर्यश्च सुवीर्यस्याधैकं च॥५॥

[१३]

पा॒क॒य॒ज्ञं॑ स॒ग्ग् श्र॑वाः पु॒रोक्षं॑ ब॒र्हिषो॑हं ध्रु॒वाम॑ग॒न्मेत्या॑हु दे॒वं स॒वित॑र्दे॒वस्या॑हं क्ष॒त्रस्यो॑त्त्वं वा॒जस्ये॑म॒मग्नि॑रेका॒क्षरे॑णोऽप॒याम॑ गृ॒हातो॑ऽस्य॒न्बह॑
मासा॒म्बयो॑दश॥१३॥

पा॒क॒य॒ज्ञं पु॒रोक्षं॑ ध्रु॒वां वि सृ॑जते च नः स॒र्ववी॑रां प॒तयः॑ स्या॒मैक॑पञ्चा॒शत्॥५१॥

पा॒क॒य॒ज्ञं ध॒न्व॑सु॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः समाप्तः॥१-७॥

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनुमत्यै पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति धेनुर्दक्षिणा ये प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तत्रैरुक्तमेककपालं कृष्णं वासः कृष्णतूपं दक्षिणा वीहि स्वाहाऽऽहुतिं जुषाण एष ते निरुक्ते भागो भूते हविष्मत्यसि मुञ्चेममहंसः स्वाहा नमो य इदं चकाराऽऽदित्यं चरुं निर्वपति वरो दक्षिणाऽऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं वामनो वही दक्षिणाऽग्नीषोमीय- (१)

मेकादशकपालं हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो वही दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रं दध्यृषभो वही दक्षिणैन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुं प्रथमजो वत्सो दक्षिणा सौम्यः श्यामाकं चरुं वासो दक्षिणा सरस्वत्यै चरुः सरस्वते चरुं मिथुनो गावो दक्षिणा॥ (२)

अग्नीषोमीयं चतुस्त्रिंशच्च॥२॥ _____ [१]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालं सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुं मारुतं सप्तकपालं वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्॥ (३)

आग्नेयमष्टादश॥१॥ _____ [२]

ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां कायमेककपालं प्रघास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः करम्भेण सजोषंसः॥ मो षू णं इन्द्र पृथ्सु देवास्तु स्म ते शुष्मिन्नव्या। मही हस्य मीदुषो यव्या। हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः॥ यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यद्विन्द्रिये। यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा वयम्। यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा। देवेभ्यः कर्म कृत्वाऽस्तं प्रेतं सुदानवः॥ (४)

वयं यद् विंशतिश्च॥१॥ _____ [३]

अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साकः सूर्यणोद्यता मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुं मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णां दर्वि परां पत् सुपूर्णां पुनरापत। वस्त्रे वि क्रीणावहा इषमूर्जः शतक्रतो॥ देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे। निहारमिन्नि मे हरा निहारं (५)

नि ह॑रामि ते॥ म॒रुद्भ्यः क्री॒डिभ्यः पुरो॒डाश॑ꣳ स॒प्तक॑पालं निर्व॑पति सा॒कꣳ
सूर्य॑णोद्य॒ताग्नेयम॑ष्टाक॑पालं निर्व॑पति सौम्यं च॒रुꣳ सा॑वित्रं द्वा॒दश॑कपालꣳ सा॒रस्व॑तं च॒रुं
पौष्णं च॒रुमै॑न्द्रा॒ग्रमेका॑दश॑कपाल॑मैन्द्रं च॒रुं वैश्व॑कर्म्मण॑मेक॑कपालम्॥ (६)

हरा॑ निहारं॑ त्रि॒शब्द॑॥२॥

[४]

सोमा॑य पि॒तृम॑तं पुरो॒डाश॑ꣳ ष॒ट्क॑पालं निर्व॑पति पि॒तृभ्यो॑ ब॒र्हिष॑द्भ्यो धा॒नाः पि॒तृभ्यो॑-
ऽग्नि॑ष्वा॒त्तेभ्यो॑ऽभिवा॒न्यायै॑ दु॒ग्धे म॒न्थमे॑तत् तै॑ तत् ये च॒ त्वाम॑न्वे॒तत् तै॑ पिताम॑ह प्र॒पिताम॑ह
ये च॒ त्वाम॑न्व॒त्र पि॑तरो यथाभा॒गं म॑न्दध्वꣳ सु॒स॒न्द्दश॑ त्वा व॒यं म॑घ॒वन् म॑न्दिषी॒महि॑॥ प्र
नूनं॑ पूर्ण॑वन्धुरः स्तु॒तो या॑सि व॒शाꣳ अनु॑॥ योजा॑ न्विन्द्र ते॒ हरी॑॥ (७)

अक्ष॑न्नमी॒मदन्त॑ ह्य॒व प्रि॒या अ॑धूष॒त॥ अस्तो॑ष॒त स्व॑भा॒नवो॑ वि॒प्रा न॑वि॒ष्ठया॑ म॒ती॥ योजा॑
न्विन्द्र ते॒ हरी॑॥ अक्ष॑न् पि॒तरोऽमी॑मदन्त॑ पि॒तरोऽती॑तृ॒पन्त॑ पि॒तरोऽमी॑मृजन्त॑ पि॒तरः॑॥ प॑रं॒त
पि॒तरः सो॑म्या ग॒म्भीरैः प॑थिभिः पू॒र्वैः॥ अथा॑ पि॒तृन्त्सु॑वि॒दत्रा॑ꣳ अ॒पीत॑ य॒मेन॑ ये स॒ध॒मादं॑
म॑दन्ति॥ म॒नो न्वा हु॑वामहे नारा॒शꣳ से॒न स्तो॑मै॒न पि॒तृणां॑ च॒ मन्म॑भिः॥ आ (८)

न॑ ए॒तु म॒नः पु॒नः ऋ॒त्वे द॑क्षा॒य जी॒वसे॑॥ ज्योक् च॒ सूर्य॑ दृ॒शे॥ पु॒नर्नः॑ पि॒तरो॑ म॒नो
द॑दा॒तु दै॒व्यो ज॑नः॥ जी॒वं ब्रा॒तꣳ स॑चेमहि॥ यद॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीमु॑त द्यां यन्मा॒तरं॑ पि॒तरं॑
वा जि॒हिꣳसि॑म॥ अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सो गार्ह॑पत्यः प्र मुं॒श्चतु॑ दु॒रिता॑ या॒नि च॑कृ॒म क॑रोतु
मा॒मने॑नसम्॥ (९)

हरी॑ मन्म॑भि॒रा च॑तु॒श्चत्वारि॑शब्द॑॥३॥

[५]

प्र॒तिपू॒रुषमे॑क॑कपाला॒न्निर्व॑पत्ये॒कम॑तिरि॒क्तं या॑व॒न्तो गृ॒ह्याः स्म॑स्तेभ्यः क॒म॑करं प॒शूनाꣳ
श॒र्मासि॑ श॒र्म य॑ज॒मान॑स्य॒ शर्म॑ मे य॒च्छैकं॑ ए॒व रु॒द्रो न॑ द्वितीया॒य त॑स्थ आ॒खुस्तै॑ रु॒द्र
प॒शुस्तं॑ जु॒षस्वैष॑ तै॑ रु॒द्र भा॒गः स॒ह स्व॑स्त्राऽम्बि॒कया॑ तं जु॒षस्व॑ भेष॒जं ग॒वेऽश्वा॑य॒ पुरु॑षाय॒
भेष॑जमथौ अ॒स्मभ्यं॑ भेष॒जꣳ सु॒भेष॑जं (१०)

यथा॑ऽस॒ति॥ सु॒गं मे॒षाय॑ मे॒ष्या॑ अ॒वा॒म्ब रु॒द्रम॑दि॒मह्य॑वं दे॒वं त्र्य॑म्बकम्॥ यथा॑ नः
श्रेय॑सः क॒र॒द्यथा॑ नो व॒स्य॑सः क॒र॒द्यथा॑ नः प॒शुम॑तः क॒र॒द्यथा॑ नो व॒यसा॑यया॒त् त्र्य॑म्बकं
य॒जाम॑हे सु॒गन्धिं॑ पुं॒ष्टि॒वर्ध॑नम्॥ उ॒र्वारु॑कमि॒व ब॑न्ध॒नान्मृ॑त्योर्मु॒क्षीय॑ माऽमृ॒तात्॥ ए॒ष तै॑ रु॒द्र
भा॒गस्तं॑ जु॒षस्व॑ तेना॒वसे॑न॒ प॒रो मू॒जव॑तोऽती॒ह्यव॑ततथ॒न्वा पि॒नाक॑हस्तः कृ॒ति॒वासाः॑॥ (११)

सुभेषजमिहि त्रीणि च॥२॥ [६]

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं द्वादशगवः सीरं दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरःसदोऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा उपरिषदो बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो (१२)

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढः रक्षः सन्दग्धः रक्ष इदमहः रक्षोऽभि सं दहाम्यग्नये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे वरुणाय बृहस्पतये दुर्वस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवैऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां रक्षसो वधं जुहोमि हतः रक्षोऽवधिष्म रक्षो यद्वस्ते तद्वक्षिणा॥ (१३)

तेभ्यः पञ्चत्वारिंशच्च॥२॥ [७]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै चरुः राकायै चरुः सिनीवाल्यै चरुं कुह्वै चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणाऽऽग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं वामनो वही दक्षिणाऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालः सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुः श्यामो दक्षिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा वारुणं यवमयं चरुमश्वो दक्षिणा॥ (१४)

निरष्टो च॥१॥ [८]

बारुहस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालः राजन्यस्य गृहे ऋषभो दक्षिणाऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैरऋतं चरुं परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा कूटा दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा वारुणं दशकपालः सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालं (१५)

क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाऽऽश्विनं द्विकपालः सङ्गहीतुर्गृहे संवात्यौ दक्षिणा पौष्णं

चरुं भागदुधस्य गृहे श्यामो दक्षिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल उद्गारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति निर्वपतीन्द्रायाः होमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वध्यान्मैत्राबारहस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयं मूर्ते स्वयं मथित आज्य आश्वत्थे (१६)

पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपत्रायै शाखायै कर्णाः श्चाकर्णाःश्च तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पर्यसि बारहस्पत्यो येऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयं कृता वेदिर्भवति स्वयं दिनं बरुहिः स्वयं कृत इध्मः सैव श्वेता श्वेतवत्सा दक्षिणा॥ (१७)

सवित्रं द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयसि शब्द॥ ३॥

[१]

अग्नये गृहपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति कृष्णानां व्रीहीणां सोमाय वनस्पतये श्यामाकं चरुं सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादशकपालमाशूनां व्रीहीणां रुद्राय पशुपतये गावीधुकं चरुं बृहस्पतये वाचस्पतये नैवारं चरुमिन्द्राय ज्येष्ठाय पुरोडाशमेकादशकपालं महाव्रीहीणां मित्राय सत्यायाऽम्बानां चरुं वरुणाय धर्मपतये यवमयं चरुं सविता त्वां प्रसवानां सुवतामग्निर्गृहपतीनां सोमो वनस्पतीनां रुद्रः पशूनां (१८)

बृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां मित्रः सत्यानां वरुणो धर्मपतीनां ये देवा देवसुवः स्थ त इममामुष्यायणमनमित्राय सुवध्वं महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायैष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा प्रति त्यन्नाम राज्यमधायि स्वां तनुवं वरुणो अशिश्रेच्छुर्चैर्मित्रस्य त्रत्या अभूमामन्महि महत ऋतस्य नाम सर्वे ब्राता वरुणस्याभूवन्वि मित्र एवैररातिमतारीदसूषुदन्त यज्ञियां ऋतेन व्यु त्रितो जग्मिमाणं न आनुइ विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि॥ (१९)

पशूनां ब्राताः पञ्चविंशतिश्च॥ २॥

[१०]

अर्थतः स्थाऽपां पतिरसि वृषास्यूर्मिर्वृषसेनोऽसि ब्रजक्षितः स्थ मरुतामोजः स्थ सूर्यवर्चसः स्थ सूर्यत्वचसः स्थ मान्दाः स्थ वाशाः स्थ शक्करीः स्थ विश्वभृतः स्थ जनभृतः स्थाऽग्नेस्तेजस्याः स्थाऽपामोषधीनां रसः स्थाऽपो देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नृजस्वती राजसूयाय चितानाः। याभिर्मित्रावरुणावभ्यर्षिश्चन् याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः॥ राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रं दत्त स्वाहा राष्ट्रदाः स्थ राष्ट्रमुष्मै दत्त॥ (२०)

देवीराप्ः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्चः क्षत्रियाय वन्वाना अनाधृष्टाः
सीदतोर्जस्वतीर्महि वर्चः क्षत्रियाय दधतीरनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य
दात्रमसि शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामि चन्द्राश्चन्द्रेणामृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय
चितांनाः॥ सधुमादो द्युम्निनीरूर्ज एता अनिभृष्टा अपस्युवो वसानः। पुस्त्यासु चक्रे
वरुणः सधस्थमपा ५ शिशुर- (२१)

मातृतामास्वन्तः॥ क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरस्यावित्रो अग्निर्गृहपतिरावित्र इन्द्रो
वृद्धश्रवा आवित्रः पूषा विश्ववेदा आवित्रो मित्रावरुणावृतावृधावावित्रे द्यावापृथिवी धृतव्रते
आवित्रा देव्यदितिर्विश्वरूप्यावित्रोऽयमसावामुष्यायणोऽस्यां विश्वस्मिन् राष्ट्रे महते क्षत्राय
महत् आधिपत्याय महते जानराज्यायैष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणाना ५
राजेन्द्रस्य (२२)

वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वेध्याच्छत्रुबाधनाः स्थ पात मा प्रत्यश्च पात मा
तिर्यश्चमन्वश्च मा पात दिग्भ्यो मा पात विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यः पात हिरण्यवर्णावुषसां
विरोकेऽयः स्थूणावुदितौ सूर्यस्याऽऽरोहतं वरुण मित्रं गतं ततश्चक्षाथामदितिं दितिं
च॥ (२३)

सुमिधुमा तिष्ठ गायत्री त्वा छन्दसामवतु त्रिवृथस्तोमो रथन्तर ५ सामाग्निर्देवता ब्रह्म
द्रविणमुग्रामा तिष्ठ त्रिष्टुप् त्वा छन्दसामवतु पञ्चदशः स्तोमो बृहत्सामेन्द्रो देवता क्षत्रं
द्रविणं विराजमा तिष्ठ जगती त्वा छन्दसामवतु सप्तदशः स्तोमो वैरूप ५ सामं मरुतो
देवता विड्रविणमुदीचीमा तिष्ठानुष्टुप् त्वा (२४)

छन्दसामवत्वेकवि ५ शः स्तोमो वैराज ५ सामं मित्रावरुणौ देवता बलं द्रविणमूर्ध्वामा
तिष्ठ पङ्क्तिस्त्वा छन्दसामवतु त्रिणवत्रयस्त्रि ५ शौ स्तोमो शाक्ररैवते सामनी बृहस्पतिर्देवता
वर्चो द्रविणमीदृङ् चान्यादृङ् चैतादृङ् च प्रतिदृङ् च मितश्च सम्मितश्च सभराः।
शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मा ५ श्च सत्यश्चर्तपाश्वा- (२५)

त्य ५ हाः। अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा

बृहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहाऽशाय स्वाहा भगाय स्वाहा
क्षेत्रस्य पतये स्वाहा पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्रमसे
स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽद्भ्यः स्वाहोषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा
परिप्लवेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥ (२६)

अनुष्टुप्चतुर्पाञ्च सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥ ३॥

[१३]

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयादमृतमसि मृत्योर्मा पाहि दिद्योन्मा पाह्यवैष्टा
दन्दशूका निरस्तं नमुचेः शिरः॥ सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवश्च ये। ते ते वाचः
सुवन्तां ते ते प्राणः सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते ते श्रोत्रः सुवन्ताः सोमस्य त्वा
द्युमेनाभिषिञ्चाम्यग्रे- (२७)

स्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मित्रावरुणयोर्वीर्येण मरुतामोजसा क्षत्राणां
क्षत्रपतिरस्यति दिवस्पाहि समाववृत्रन्नधरागुदीचीरहि बुध्रियमनु सञ्चरन्तीस्ताः पर्वतस्य
वृषभस्य पृष्ठे नावश्चरन्ति स्वसिच इयानाः॥ रुद्र यत्ते क्रयो परं नाम तस्मै हुतमसि
यमेष्टमसि। प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव। यत्कामास्ते
जुहुमस्तन्नो अस्तु वयः स्याम पतयो रयीणाम्॥ (२८)

अग्नेस्तेकादश च॥ २॥

[१४]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं वेध्यान्मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशान्नोः प्रशिषां
युनज्मि यज्ञस्य योगेन विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि मरुतां
प्रसवे जेषमाप्तं मनः समहमिन्द्रियेण वीर्येण पशूनां मन्युरसि तवेव मे मन्युर्भूयान्नमो मात्रे
पृथिव्यै माऽहं मातरं पृथिवीः हिंसिषं मा (२९)

मां माता पृथिवी हिंसीदियदस्यायुरस्यायुर्मे धेह्यूर्गस्यूजं मे धेहि युङ्क्षि
वर्चोऽसि वर्चो मयि धेह्यग्रये गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहेन्द्रस्य बलाय
स्वाहा मरुतामोजसे स्वाहा हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्भोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसद्भ्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋत बृहत्॥ (३०)

हिंसिषं मर्तजास्त्रीणि च॥ २॥

[१५]

मित्रोऽसि वरुणोऽसि समहं विश्वेदेवैः क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि स्योनामा
सीद सुषदामा सीद मा त्वां हिंसीन्मा मां हिंसीन्निषंसाद धृतव्रतो वरुणः पुस्त्यास्वा
साम्राज्याय सुक्रतुर्ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसि सविताऽसि सत्यसंवा ब्रह्मा(३)न्
त्वं राजन् ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि सत्यौजा (३१)

ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेवो ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्मा-
ऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य दिशोऽभ्ययं राजा-
ऽभूत्सुश्लोकाँ(४) सुमङ्गलाँ(४) सत्यराजा(३)न् अपां नत्रे स्वाहोर्जो नत्रे स्वाहाऽग्नये
गृहपतये स्वाहा॥ (३२)

सत्यौजाँश्चत्वारिंशच्च॥२॥

[१६]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं वंत्सतरी दक्षिणा सावित्रं
द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा पौष्णं चरुं श्यामो दक्षिणा बारहस्पत्यं चरुं शितिपृष्ठो
दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वारुणं दशकपालं महानिरष्टो दक्षिणा सौम्यं चरुं
बभ्रुर्दक्षिणा त्वाष्ट्रमष्टाकपालं शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं त्रिकपालं वामनो दक्षिणा॥ (३३)

आग्नेयं द्विचत्वारिंशत्॥१॥

[१७]

सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिसृजां प्र यच्छति दशभिर्वंत्सतरेः
सोमं क्रीणाति दशपेयो भवति शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदशं स्तोत्रं भवति
प्राकाशावध्वर्यवे ददाति स्रजमुद्रात्रे रुक्मं होत्रेऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश
पष्ठौहीर्ब्रह्मणै वशां मैत्रावरुणायंरुषभं ब्राह्मणाच्छुसिने वासंसी नेष्टापोतृभ्यां स्थूरि
यवाचितमच्छावाकायान्द्वाहमग्नीधे भार्गवो होता भवति श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति
वारवन्तीयमग्निष्टोमसामं सारस्वतीरपो गृह्णाति॥ (३४)

वारवन्तीयं चत्वारिंशच्च॥१॥

[१८]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वैश्वदेवं
चरुं पिशङ्गीं पष्ठौही दक्षिणा मैत्रावरुणीमामिक्षां वशा दक्षिणा बारहस्पत्यं चरुं शितिपृष्ठो
दक्षिणाऽऽदित्यां मल्हां गर्भिणीमा लभते मारुतीं पृश्निं पष्ठौहीमश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं
द्वादशकपालं निर्वपति सरस्वते सत्यवाचे चरुं सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं द्वादश-

कपालं तिसृधन्वः शुष्कदृतिर्दक्षिणा॥ (३५)

आग्नेयः सप्तचत्वारिंशत्॥१॥

[१९]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालं बारहस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं द्वादशकपालं दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं क्षैत्रपत्यं चरुमादित्यं चरुमुत्तरो रथवाहनवाहो दक्षिणा॥ (३६)

आग्नेयं चतुस्त्रिंशत्॥१॥

[२०]

स्वाद्धीं त्वाँ स्वादुनां तीव्रां तीव्रेणामृतांमृतेन सृजामि सःसोमैन् सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णो पच्यस्व पुनातु ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता वारेण शश्वता तनाँ वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्गस्सोमो अतिद्रुतः इन्द्रस्य युज्यः सखाँ कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय। इहेहैषां कृणुत भोजनानि ये ब्रूहिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः॥ अश्विनं धूम्रमा लभते सारस्वतं मेघमैन्द्रमृषभमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपति सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं दशकपालः सोमप्रतीकाः पितरस्तृष्णुत वडंवा दक्षिणा॥ (३७)

भोजनानि षड्विंशतिश्च॥१॥

[२१]

अग्नाविष्णू महि तद्वाँ महित्वं वीतं घृतस्य गुह्यानि नाम। दमेदमे सप्त रत्ना दधाना प्रति वां जिह्वा घृतमा चरण्येत्॥ अग्नाविष्णू महि धामं प्रियं वाँ वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा। दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्॥ प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती। धीनामवित्र्यवतु। आ नो दिवो बृहतः (३८)

पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम्। हवं देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु॥ बृहस्पते जुषस्वं नो हव्यानि विश्वदेव्य। रास्व रत्नानि दाशुषे॥ एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः। बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयः स्याम् पतयो रयीणाम्। बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति क्रतुमञ्जनेषु। यद्दीदयच्छवस- (३९)

-तप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्।
मध्वा रजाँसि सुक्रतू॥ प्र बाहवाँ सिस्वृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन। आ नो
जनैँ श्रवयतं युवाना श्रुतं मेँ मित्रावरुणा हवेमा॥ अग्निं वः पूव्यं गिरा देवमीडे वसूनाम्।
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्॥ मक्षू देववतो रथः (४०)

शूरो वा पृथ्सु कासु चित्। देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्॥
न यजमान रिष्यसि न सुन्वान् न दैवयो॥ असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्चियम्॥ नकिष्टं
कर्मणा नशत्र प्र योषत्र योषति॥ उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च
धेनवः। पृणन्तं च पपुंरि च (४१)

श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः॥ सोमारुद्रा वि वृहतं विषूचीममीवा या
नो गयमाविवेश। आरे बाधेथां निरृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुक्तमस्मत्॥ सोमारुद्रा
युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम्। अवं स्यतं मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं
कृतमेनो अस्मत्॥ सोमापूषणा जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः। जातौ
विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्॥ इमौ देवौ जायमानौ जुषन्तेमौ
तमाँसि गूहतामजुष्टा। अभ्यामिन्द्रः पृक्कमास्वन्तः सोमापूषभ्याँ जनदुस्त्रियांसु॥ (४२)

बृहतः शवसा रथः पपुंरि च दिवो जनना पञ्चविंशतिश्च॥५॥ [२२]

अनुमत्या आग्नेयमैन्द्राग्रमग्रे सोमाय प्रति पूषमैन्द्राग्रं धात्रे बार्हस्पत्यमग्र्यं गूहपंतयेऽर्थतो देवीः समिधुः सोमस्येन्द्रस्य मित्र आग्नेयः
सद्य आग्नेयः हिरण्यमाग्नेयः स्वाद्वीं त्वाग्नाविष्णुं द्वाविंशतिः॥२२॥
अनुमत्ये यथासंति देवीरापो मित्रांसि शूरो वा द्विवंवारिंशत्॥४२॥
अनुमत्या उस्त्रियांसु॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः समाप्तः॥१-८॥